

TRIBUNE

Nieuwsblad van de SP • jaargang 59 • nr. 1 • januari 2023 • € 1,75 • www.sp.nl

NIEUW BOEK LILIAN MARJNISSEN
**PLEIDOOI VOOR ZEGGENSCHAP
EN RADICALE DEMOCRATISERING**

**LEERLINGENVERVOER
IN NOOD**
**'GEEN TWEEDERANGS
SCHOLIEREN'**

**NATIONALISEREN
ENERGIE ONMOGELIJK?**
**TEGENARGUMENTEN
VAN TAFEL**

Nog niet ondertekend?
Ga naar sp.nl/volkspetitie

Arend van Dam

SP JONGEREN TRAPPEN MBO-CAMPAGNE AF!

Voor de aftrap van de mbo-campagne gingen de SP Jongeren naar het Graafschap College in Doetinchem om daar van de studenten te horen wat er beter moet. Tientallen studenten vertelden dat ze zich niet alleen achtergesteld voelen, maar dat vooral ook echt zijn. Al jarenlang worden zij vergeten en genegeerd door de politiek. Het is tijd dat daar verandering in komt.

In 2023 gaan de SP Jongeren daarom samen met deze studenten actievoeren. Zij voelen zich vaak niet gehoord door de politiek, terwijl ze zo belangrijk zijn! De eerste stap is nu gezet door te doen wat SP'ers altijd doen: verhalen ophalen om te weten wat er speelt. Die verhalen worden de komende tijd ook online verzameld via mboactie.nl •

SP
JONGEREN

DE SP ZET ZICH IN VOOR MENSELIJKE WAARDIGHEID, GELIJKWAARDIGHEID EN SOLIDARITEIT

TRIBUNE IS EEN
UITGAVE VAN DE
SOCIALISTISCHE
PARTIJ (SP) EN
VERSCHIJNT
11 MAAL
PER JAAR

Redactie
Xander Topma (h), Lesley Arp
Bart Linssen, Tijmen Lucie
Anne-Marie Mineur, Peter Sas

Vormgeving
Maurits Gemmink, Nenad Mečava

Aan dit nummer werkten mee
Wiebe Kiestra, Ronald van Raak
Karen Veldkamp, Peter Verschuren
Joshua Versijde

Foto omslag
Robin de Puy

Illustratie
Arend van Dam

De Tribune op Internet
sp.nl/tribune

Abonnement
€ 5,00 per kwartaal (machtiging)
Losse nummers € 1,75.
SP-leden ontvangen de
Tribune gratis.

SP algemeen
T (088) 243 55 55
F (033) 462 55 12
sp@sp.nl
sp.nl

Abonnementen- en ledenadministratie
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 40
E administratie@sp.nl

Redactie Tribune
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 42
F (033) 462 55 12
E tribune@sp.nl

De Tribune in gesproken vorm
Belangstellenden voor de Tribune op cd kunnen contact opnemen met de SP-administratie.

Incasso contributie

Veel leden van de SP betalen hun contributie via een incassomachtiging. Sinds 1 oktober 2013 incasseert de SP het bedrag van de contributie in de eerste week van elk kwartaal. Daarbij vermelden we, conform wettelijke regels het betreffende lidnummer en het zogeheten incassanten-ID van de SP, te weten [NL86ZZZ403462460000](https://www.nl86ZZZ403462460000). Bij vragen over contributie-inning, kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van de SP, via (088) 243 55 40 of administratie@sp.nl

Tenzij anders vermeld, is op de inhoud van deze publicatie de Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-GeenAfgelideWerken 3.0 Nederland licentie van toepassing. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl>

IN DIT NUMMER

Schooldag lang wachten op de bus

Elijah Delsink en Helena Berendijk vechten voor medeleerlingen

6

De winst van eerlijk delen

Lilian Marijnissen schrijft gewaagde visie voor de toekomst

10

Nationaliseren energie: risicovol en duur?

Argumenten om te laten zien dat het wél kan

16

'16 maart telt je stem op de SP dubbel'

Nestor Tiny Kox is kandidaat lijsttrekker Eerste Kamer

20

Interview George Monbiot

Britse activist wil neoliberale voedselindustrie ontmantelen

24

- 4 Actueel: Volksprotest op het Beursplein
- 18 Onze elektriciteit van producent tot stopcontact
- 28 LinksVoor: Johan Hobo ademt cultuur en speelde met de koningin
- 29 De SP van toen tot nu: 1975 Voorkomen is beter

14, 15 Nieuws 30 Prikbord 31 Puzzel 32 Uitgelicht

COLUMN

Tijd voor radicale democratisering

Graag wens ik u het allerbeste voor het nieuwe jaar. Dat het u veel geluk en gezondheid mag brengen. Voor onze samenleving hoop ik op een radicale democratisering. Dat is ook de ondertitel van mijn boek 'De winst van eerlijk delen'.

Want een andere wereld is mogelijk. De economie moet ten dienste staan van mensen in plaats van andersom. Democratisering van de samenleving geeft ons zeggenschap over de toekomst. En we bestrijden de tweedeling door het organiseren van de solidariteit. Een fundamentele verandering is daarom nodig. In het boek beschrijf ik hoe die eruit kan zien.

Graag ga ik met u, en iedereen die zich betrokken voelt, in gesprek over deze ideeën en hoe we dit samen voor elkaar kunnen krijgen. Want met het schrijven van een boek zijn we er natuurlijk niet. Vlak voor de jaarwisseling was ik op bezoek bij de uitgifte van voedselpakketten aan mensen die dit nodig hebben. Het was koud en mensen stonden in de rij. Ik schaamde me voor ons rijke land, maar daar heeft niemand wat aan, we moeten er samen voor zorgen dat het beter wordt.

Daarom organiseer ik komende tijd avonden door het hele land. Op de avond zal een bekende interviewer, denk onder andere aan Fidan Ekiz, Patrick Lodiers of Sinan Can, met mij in gesprek gaan over het boek. En is er ruimte voor gesprek met het publiek. Niels Geusebroek, bekend van de hit 'Year of Summer' verzorgt de live muziek. De toegang voor deze avonden is gratis. Ik hoop u daar van harte te zien. Meer informatie over deze avonden en over het boek vindt u op www.dewinstvaneerlijkdelen.nl.

Er is al snel kans op verandering. In maart zijn de verkiezingen voor de Provinciale Staten en voor de Eerste Kamer. Laten we samen zorgen dat de SP het verschil gaat maken. Omdat het anders kan en omdat het anders moet.

Lilian Marijnissen
fractievoorzitter SP

VOLKSPROTEST-MANIFESTATIE OP 11 FEBRUARI

‘WE VOEREN DE DRUK

‘Verlaag de rekening, nationaliseer onze energie’. Voor het realiseren van deze heldere eisen is de hele SP in actie gekomen. Met onder andere veel gesprekken, een petitie, een meldpunt, openbare avonden en een groot volksprotest op 11 februari in Amsterdam. ‘Hiervoor zijn we opgericht’, stelt actievoordinator Jimmy Dijk nuchter vast: ‘Strijden voor de bestaanszekerheid van gewone mensen en tegen de macht van winstgerichte bedrijven over onze basisvoorzieningen.’

DE SP-EISEN VINDEN brede weerklank, constateert Dijk. ‘Het besef leeft massaal dat je zoiets belangrijks als de energievoorziening geen speelbal mag laten zijn van bedrijven die het maken van winst boven alles stellen. Dat horen we in alle gesprekken die we voeren. Er is veel onbegrip over dat commerciële energiebedrijven via het prijsplafond miljarden belastinggeld toegeworpen krijgen zonder dat de

samenleving daar enige zeggenschap voor terugkrijgt. Ook snappen de mensen heel goed dat de verduurzaming van de energie veel moeilijker wordt als je hem laat uitvoeren door bedrijven waar het puur gaat om de winst voor de aandeelhouders. Ons pleidooi voor nationalisatie is dan ook al fors meer dan 100.000 keer ondertekend en ruim 5000 mensen hebben een actiepakket aangevraagd om

zelf in hun omgeving met de campagne aan de slag te gaan. Ook zie je dat andere politieke partijen voorzichtig beginnen te pleiten voor het terugwinnen van publieke invloed op de energie. Aan werkelijke zeggenschap, door nationalisatie, willen ze echter nog niet. En dus gaan wij de druk verder opvoeren. Onder andere met het volksprotest op 11 februari. Op ons Prinsjesdagprotest in september, waar het ook over de gestegen prijzen ging, waren zo’n 3000 mensen. We gaan nu voor méér.’

› **Er is nu ook een meldpunt waar mensen hun verhaal kwijt kunnen over problemen door de hoge energieprijzen. Wat krijg je zoal te horen?**

‘Veel onzekerheid, angst en wantrouwen. Onzekerheid over hoe het energieplafond uitpakt, angst voor de jaarafrekening en wantrouwen als het gaat om de energiebedrijven. We horen verhalen van

OP'

mensen van wie het maandbedrag van 150 naar 600 euro is gegaan en komen ook absurde uitschieters tegen van 900 tot 1600 euro. Angst is er vooral bij de mensen die in slecht geïsoleerde woningen zitten en onmogelijk onder het maximum kunnen blijven dat geldt bij het prijsplafond, en de boosheid over de slechte communicatie en telefonische onbereikbaarheid van de energiebedrijven is heel groot.'

NU IS HET GENOEG! 11 FEBRUARI 13.00 UUR, BEURSPLEIN AMSTERDAM:

Volkspetitie tegen de hoge kosten en voor nationalisatie van de energievoorziening. In alle regio's organiseert de SP busvervoer. Voor meer informatie hierover, het aanvragen van actiepakketten en ondertekenen van de petitie: kijk op sp.nl/volkspetite

› **Nationalisatie is niet van de ene dag op de andere geregeld. Wat is het voorstel om de energie snel weer betaalbaar te maken?**

'Wij zeggen: leg vast dat de gas- en stroomtarieven maximaal zo hoog mogen zijn als ze waren op 1 januari 2022. Dan kan het zijn dat energiebedrijven daarvoor in de problemen komen. Die kunnen dan wat ons betreft steun van de overheid krijgen, maar wel in ruil voor aandelen. Financiële steun ontvangen? Dan zeggenschap inleveren!'

› **In maart zijn er de verkiezingen voor Provinciale Staten. Ligt daarmee een relatie met de campagne?**

'De besluiten over nationalisatie en prijsverlaging zullen in Den Haag moeten vallen. En daar zullen we er ook na de verkiezingen voor blijven pleiten. Maar het is wel zo dat de grote eigenaren van de energiebedrijven de provincies waren. Die hebben het onzalige besluit genomen om de boel op de markt te kieperen. Voor Essent en Nuon was dat rond 2009, voor de andere grote speler, Eneco, in 2020. Overal zijn die besluiten genomen ondanks fel protest van de SP. Dus juist de uitverkoop van onze energie maakt duidelijk dat het echt wat uitmaakt wie je in Provinciale Staten kiest. SP-fracties hebben ook in een aantal Staten voorstellen ingediend om weer een provinciaal energiebedrijf op te richten, waardoor de opbrengst van de zonne- en windparken voor de gemeenschap is. Een mooie uitslag bij de verkiezingen geeft die plannen de wind de rug.' •

tekst Peter Verschuren
foto Joshua Versijde

Jannie Visscher
voorzitter SP

Verandering afdwingen doen we samen

Verkiezingen zijn een belangrijk moment om dingen te veranderen en te verbeteren. In ons land is er momenteel heel veel dat anders en beter moet. Na de Tweede Kamerverkiezingen in 2021 kregen we voor de vierde keer een kabinet Rutte. En er gingen nog nooit zo weinig mensen naar de stembus als vorig jaar maart bij de gemeenteraadsverkiezingen. Veel mensen denken dat hun stem toch niets uitmaakt en bleven daarom thuis.

Dit heeft er alles mee te maken dat er een steeds groter gat gaapt tussen de politiek en de mensen. Zo toonde premier Rutte zich aan het einde van het jaar heel tevreden omdat Nederland is uitgegroeid tot een van de rijkste economieën ter wereld. Maar die rijkdom komt terecht bij de aandeelhouders en mensen die toch al genoeg geld hebben, in plaats van in de samenleving!

Als SP willen we dat de politiek er voor de mensen is en daarom gingen we het afgelopen jaar op pad om verhalen op te halen. Duidelijk werd dat velen zich grote zorgen maken over of ze hun woning, boodschappen en zorg nog wel kunnen betalen. We hebben toen een grote koopkrachtcampagne opgezet waarmee we in heel Nederland de wijken in zijn gegaan.

Deze aanpak werkt! Steeds meer mensen doen met ons mee. Tijdens het Prinsjesdagprotest in september kwamen duizenden mensen naar Den Haag. SP'ers van overal uit het land kwamen naar Amsterdam voor onze actie bij Vattenfall en naar Den Haag voor de Kamerdebatten over de pensioenen. En begin deze maand hadden al 100.000 mensen onze volkspetitie om de energie te nationaliseren ondertekend.

We hebben meermaals kunnen zien dat de politiek niet vanzelf verandert. Wij zijn als enige partij in staat om die verandering af te dwingen, samen met al die honderdduizenden mensen in het land die met ons meedoen. •

NOODTOESTAND IN HET LEERLINGENVERVOER

Schooldagen die overhoop worden gehaald omdat de bus die je naar school moet brengen zelden op tijd komt. Zo'n 14.000 leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs hebben er vrijwel dagelijks mee te maken, met een hoop stress en frustratie tot gevolg. Elijah Delsink en Helena Berendijk van Leerlingbelang Voortgezet Speciaal Onderwijs (LBVSO) vechten voor een oplossing.

HET IS BIJNA TWEE JAAR GELEDEN dat Elijah Delsink in het nieuws hoorde dat toenmalig onderwijsminister Arie Slob vanwege de coronacrisis de centrale eindexamens van het voortgezet onderwijs wilde schrappen. Middelbare scholieren konden op basis van de resultaten van hun schoolexamens toch hun diploma halen. Tot Delsinks verbazing repte de minister met geen woord over het voortgezet speciaal onderwijs (vso).

Delsink: 'Het plan van de minister voor de eindexamenleerlingen in coronatijd bevatte twintig pagina's over de leerlingen van het reguliere voortgezet onderwijs. Slechts één regel was er geschreven over het vso. Daarin stond enkel dat wij wel examens moesten doen.' Het was voor hem het bewijs dat de stem van de leerlingen in het vso niet werd gehoord.

Een hele schooldag lang wachten

Sindsdien heeft Delsink zijn handen vol aan het oprichten en versterken van de belangenorganisatie LBVSO, waar hij ook voorzitter van is. Inmiddels is LBVSO een belangrijke stem in de politieke discussie die al maanden voortwoekert over de crisis in het leerlingenvervoer. Het is namelijk de normaalste zaak van de wereld geworden dat de busjes die leerlingen naar het vso moeten vervoeren te laat komen opdagen.

Delsink: 'Veel leerlingen komen een kwartier tot wel drie uur te laat op school. En hetzelfde gebeurt bij de terugrit. Sommige leerlingen wachten bij elkaar net zo lang als hun schooldag zou moeten duren.' Volgens de LBVSO-voorzitter is het voor veel leerlingen een bron van woede, stress en frustratie.

Dagelijks uit de rails gegooid

Ook Delsink zelf is afhankelijk van het leerlingenvervoer en ondervindt de problemen aan den lijve. De ene keer wordt hij om 8 uur opgehaald, dan weer om 10 uur. 'En soms rond 7 uur, terwijl ik dan net wakker ben. Het verandert telkens. Maar veel mensen met autisme, zoals ik, zijn afhankelijk van een rooster dat in hun hoofd zit. De problemen in het leerlingenvervoer zorgen ervoor dat je hele dag uit de rails wordt gegooid', aldus Delsink.

Omdat leerlingen veel te laat thuiskomen worden ze soms gedwongen om hun hobby's of bijbaantjes op te zeggen. Maar ook het volgen van therapie na schooltijd wordt bemoeilijkt. Daarnaast kiezen ouders er geregeld voor om hun kind thuis te houden als de bus veel te laat komt. Want waarom zou je je kind bijvoorbeeld om 10 uur naar school sturen als de lessen die dag om 12 uur eindigen?

Delsink: 'En als leerlingen vaker niet naar school gaan, krijgen ze weer problemen met hun lessen. Terwijl zij er niets aan kunnen doen. Het is gewoon absurd om urenlang op een bus te wachten voor een uurtje school.'

Gratis tour door Amsterdam

Helena Berendijk zit op dezelfde school als Delsink en is nog maar kort geleden getreden tot het LBVSO-bestuur. Daarvoor was ze al actief als voorzitter van de jongerenraad van een Amsterdamse jeugdzorgorganisatie. Berendijk: 'De laatste weken is onze school erg leeg. De grootste groep leerlingen valt onder het autismespectrum. De meesten van hen komen met busjes.'

Als alles gaat zoals het hoort, wachten er aan het eind van de schooldag tientallen

busjes voor de school, waarmee ongeveer zes leerlingen per busje naar huis reizen. Berendijk reist zelf met het openbaar vervoer naar school, maar kent meerdere leerlingen die standaard zo'n drie uur per dag in de bus zitten. Delsink: 'Veel van onze leerlingen krijgen een gratis tour door Amsterdam. Intussen ken ook ik de hele stad uit mijn hoofd.'

Berendijk: 'Ik ken voorbeelden van chauffeurs die eerst een kind ophalen in Amstelveen, daarna in Amsterdam-Zuid, West, Muiderpoort en dan pas richting school gaan. Zo'n lange route is heel vervelend voor het kind dat als eerste instapt.'

Elk jaar minder zin

Door de crisis in het leerlingenvervoer lopen de onderwijsachterstanden in het vso op. Het zijn achterstanden die zich

Elijah Delsink en Helena Berendijk vechten voor de belangen van hun medeleerlingen in het vso.

bovendien al hebben opgestapeld tijdens de coronacrisis. Berendijk: 'In het vso worden de examens normaal gesproken verdeeld over twee jaar. Nu hoor je dat leerlingen er drie of vier jaar over doen, omdat het anders niet te doen is. Zelf heb ik hel rare roosters. De ene dag heb ik twee uurtjes les, de andere dag drie of vier. Elk jaar heb je dan minder zin om naar school te gaan, dat garandeer ik je.'

De problemen met de wachttijden in het leerlingenvervoer zijn volgens Delsink vooral sinds de coronacrisis ontstaan. Toen hebben veel aanbieders van het leerlingenvervoer chauffeurs moeten ontslaan, om hun bedrijf overeind te houden. Delsink: 'Nu is het probleem dat ze die chauffeurs niet terug kunnen krijgen. Want laten we eerlijk zijn: het betaalt heel slecht. Heel veel chauffeurs zeggen tegen mij dat ze meer

betaald zouden krijgen met een uitkering.' Daarnaast hebben de chauffeurs te maken met leerlingen met zeer uiteenlopende problematiek, waar niet alle chauffeurs geschikt voor zijn.

In december legden de chauffeurs in het zorg- en leerlingenvervoer tweemaal het werk neer, omdat ze betere arbeidsvoorwaarden willen. Met name de regels rond ziekteverzuim zijn de chauffeurs een doorn in het oog. Zo krijgen ze maar deels doorbetaald als zij zich ziek melden.

Delsink: 'LBVSO staat volledig achter de redenen waarom de chauffeurs staken. Al is het natuurlijk moeilijk als wij hierdoor weer een dag school moeten missen.' Berendijk vult aan: 'Voor het werk dat ze doen, verdienen ze veel meer. We moeten het ze ook gunnen.'

Delsink: 'We kunnen niet voorspellen wanneer deze crisis voorbij is'

Noodmaatregelen

Afgelopen najaar overhandigde Delsink een petitie met 100.000 handtekeningen aan verantwoordelijk minister Dennis Wiersma van basis- en voortgezet onderwijs. Met deze handtekeningenactie pleitte LBVSO voor noodmaatregelen, zoals de inzet van Wmo-vervoer (aangepast vervoer voor ouderen, zieken en mensen met een beperking, red.) tijdens de schoolspitsuren. Ook opperde de belangenorganisatie om gewone taxibedrijven of touringcars in te zetten. Daarnaast moeten ouders volgens LBVSO de mogelijkheid krijgen om de kosten van een taxi te declareren. Ofwel: een hele rits aan maatregelen om de crisis op korte termijn het hoofd te bieden.

Volgens Delsink hebben de gemeenten – die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het leerlingenvervoer – en schoolbesturen ook oplossingen aangekaart, die echter niet altijd even goed doordacht waren: ‘Denk aan het bevorderen van zelfstandig reizen. Heel veel kinderen kunnen dat gewoon niet. Door angststoornissen of fysieke beperkingen, et cetera.’

Nog zo’n ondoordachte oplossing: verkorte fietscursussen. ‘Lijkt me niet verstandig om zo’n cursus in te korten, als je wil dat leerlingen veilig aan het verkeer deelne-

men’, oordeelt Delsink. Berendijk vult aan: ‘Bovendien, stel je de meest klassiek autistische leerling voor, die alles perfect volgens de regels wil doen. En dan ga je die in Amsterdam laten fietsen! Dat gaat niet.’

Daarnaast opperde minister Wiersma dat ouders een rijdienst zouden kunnen opzetten. ‘Maar heel veel ouders hebben geen auto. Of ze hebben een baan, waardoor ze überhaupt geen tijd hebben om te rijden. En al zouden ze het willen regelen met hun baas, dan hebben ze het probleem dat ze niet kunnen zeggen wanneer deze crisis voorbij is’, aldus Delsink. Wel heeft de onderwijsminister naar aanleiding van de petitie beloofd met een aantal van de door LBVSO voorgestelde noodmaatregelen aan de slag te gaan. Volgens Berendijk en Delsink is het nu vooral een kwestie van afwachten.

Zes uur lang opgesloten

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het leerlingenvervoer in de toekomst wel goed en betrouwbaar is? Delsink: ‘De minister moet ten eerste de eisen van de chauffeurs aanhoren en uitvoeren. Zo wordt werken in het leerlingenvervoer meteen aantrekkelijker. Maar de gemeenten moeten ook betere contracten afsluiten met de vervoerders, zodat deze meer geld krijgen.’ Als het werk

beter wordt beloond, hoopt de LBVSO-voorzitter dat er dan ook strenger geselecteerd kan worden op de kwaliteit van de chauffeurs: ‘De laatste tijd ging het vooral over kwantiteit, omdat heel weinig mensen deze baan willen.’

Hoe fout het kan gaan in het leerlingenvervoer bleek afgelopen najaar, toen de busreis van de vijfjarige Martin landelijk nieuws werd. Zes uur lang zat het jongetje opgesloten in een geparkeerde taxibus, omdat de chauffeur hem over het hoofd had gezien toen hij bij zijn school moest worden afgezet. Een ontluisterend detail is dat de ouders van Martin niet actief zijn geïnformeerd over het incident en samen met hun aangeslagen zoontje zelf de puzzelstukjes in elkaar moesten leggen. Volgens LBVSO is de traumatische busrit van Martin niet los te zien van de grotere crisis in het leerlingenvervoer.

Geen tweederangs leerlingen

Doordat Delsink en zijn medebestuurders politiek Den Haag voortdurend scherp houden, klinkt de stem van de leerling in het voortgezet speciaal onderwijs inmiddels veel luider dan voorheen. De LBVSO-voorzitter heeft zich volgens zijn moeder, die de gesprekken aan de keukentafel van huize Delsink op een afstandje volgt, inmiddels

‘Door de problemen krijg je elk jaar minder zin om naar school te gaan’

ontpopt tot meesterlobbyist. ‘Wanneer hij naar de Tweede Kamer gaat om problemen in het vso aan te kaarten, bezoekt hij de ene na de andere partij’, vertelt ze.

Toch is het opmerkelijk dat leerlingen van het vso nu pas verenigd zijn in een belangenorganisatie. Voor de belangen van leerlingen in het reguliere onderwijs zijn er immers al jaren organisaties zoals het Landelijk Aktie Komitee Scholieren (LAKS), de Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB) en de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb). Delsink: ‘Er waren Kamerleden die dachten dat het LAKS ook over het vso ging, maar dat is niet zo. Bovendien komt er bij het vso zoveel meer kijken: denk aan de link met de zorg en de jeugdzorg.’

Berendijk: ‘Voordat we onze stem lieten horen had ik het gevoel alsof vso-leerlingen als een soort tweederangs leerlingen worden gezien. Dat mensen dachten: die leerlingen belanden toch in een uitkering en gaan geen vervolgopleiding doen.’ Het kersverse LVBSO-bestuurslid is het levende bewijs dat dit vooroordeel kant noch wal raakt: ‘Ik wil al heel lang politicologie studeren en sta al ingeschreven bij de Universiteit Leiden.’ •

tekst Lesley Arp
foto's Wiebe Kiestra

SP -KAMERLID PETER KWINT:

‘OPLOSSING STAAT ZO VER AF VAN PROBLEMEN LEERLINGEN’

Peter Kwint houdt zich voor de SP in de Tweede Kamer bezig met het leerlingenvervoer: ‘Het is te gek om te zien hoe Elijah samen met zijn kornuiten de strijd voor de positie van scholieren in het voortgezet speciaal onderwijs heeft opgepakt. Maar eigenlijk is het natuurlijk tragisch dat dit zo hard nodig bleek. En dat zie je ook bij de crisis in het leerlingenvervoer.’

‘Waar managers zonder al teveel kennis van zaken van de dagelijkse praktijk met zelffietscursussen enzovoorts komen, hebben we helaas de LBVSO van Elijah hard nodig om te laten zien dat dat helemaal geen optie is voor veel leerlingen. En nog los van het feit dat heel veel leerlingen helemaal niet zelfstandig kunnen reizen – dan zouden ze namelijk niet voor het leerlingenvervoer kiezen – staat zo’n oplossing zo ver af van de problemen van deze leerlingen. Alsof je niet met de bus of de fiets zou willen gaan, als je hoort hoe ellendig het leerlingenvervoer nu geregeld is.’

‘Het probleem van te weinig chauffeurs is zichtbaarder geworden sinds corona, maar bestaat natuurlijk al veel langer. Want er is een reden dat zo weinig chauffeurs nog willen terugkomen na corona. De arbeidsomstandigheden zijn beroerd en het werk is best ingewikkeld. Je hebt heel veel leerlingen met heel veel verschillende behoeftes in een busje. Met een beetje pech moet je die midden in de ochtendspits op meerdere plekken afleveren. En iedereen heeft haast. En is terecht boos als je veel te vroeg of te laat bent.’

‘Kortom, leerlingenvervoer is een zeer verantwoordelijk en belangrijk beroep. Maar het wordt al jaren niet voldoende beloofd. Ja, dan gaan chauffeurs voor iets anders kiezen. Dat betekent dat er nu een belangrijke verantwoordelijkheid ligt bij zowel de overheid als bij taxibedrijven. Die beloning moet echt beter, de werkdruk moet omlaag, en je moet ervoor zorgen dat het beroep weer aantrekkelijk wordt. Zodat er ook minder kinderen per rit vervoerd hoeven te worden. En gemeenten moeten eens durven te kiezen voor de beste vervoerder in plaats van de goedkoopste. Want onderwijs is een recht. Ook als je meer begeleiding nodig hebt.’ •

PLEIDOOI VOOR ZEGGENSCHAP EN RADICALE DEMOCRATISERING

In haar boek 'De winst van eerlijk delen' geeft Lilian Marijnissen een hoopvol beeld van modern socialisme. Marijnissen vertelt hoe het neoliberalisme heeft gefaald maar ook hoe radicale democratisering een oplossing kan zijn. Aan de hand van persoonlijke verhalen presenteert ze een gewaagde visie voor de toekomst. 'We keren de waarden van het neoliberalisme om.'

'Alles wat ik in de politiek doe is persoonlijk'

› **Waarom besloot je dat het tijd was om een boek te schrijven?**

'Ik vond dat het nu een goed moment zou zijn om ons verhaal te vertellen over modern socialisme en hoe dat eruit ziet. Je merkt aan alles in de samenleving dat de tijd rijp is voor dat verhaal. Maar je hoort de laatste tijd ook wel van veel kanten dat het neoliberalisme al voorbij zou zijn. Daar ben ik het niet mee eens. Ik denk dat het veel meer gemeengoed is geworden, het bepaalt nog steeds het politieke denken. Die analyse wilde ik opschrijven.'

Ook krijg ik vaak vragen over hoe de SP zich tot bepaalde onderwerpen verhoudt. Dat zijn hele terechte vragen, bijvoorbeeld over hoe we kijken naar linkse samenwerking, het klimaat en migratie. Daarnaast ben ik veel het land in geweest en wat ik daar allemaal hoorde maakte dat ik heel erg de behoefte voelde om dat in een samenhangend verhaal op te schrijven.'

› **Is het boek meer dan een soort uitgebreid verkiezingsprogramma?**

'Een verkiezingsprogramma is vooral een opsomming van standpunten. Ik wilde graag op een ideologische manier duiden waarom wij bepaalde standpunten hebben, op een manier waardoor het voor de buurvrouw ook leuk is om te lezen. Dat heb ik gedaan door ook persoonlijke anekdotes, ervaringen en voorbeelden te gebruiken. Maar het moet ook concreet zijn. Leuk dat je ideologisch uitlegt waarom je de economie wil democratiseren, maar dan wil je ook vertellen hóe je dat dan wil doen.'

Daarnaast geeft het schrijven van een boek natuurlijk ook wat meer ruimte voor ideeën. Waarom zou je eigenlijk geld moeten verdienen aan een woning? Dus waarom stoppen we niet helemaal met commerciële huur? En zouden we niet veel beter af zijn zonder aandelenbeurs, wat eigenlijk gewoon gelegaliseerde diefstal is? Toen dit ter sprake kwam in het interview met het Financieele Dagblad moesten ze wel even slikken.'

› **Een boek schrijven gaf je de ruimte om je gedachten op een rijtje te zetten?**

'Ja. En in een boek kun je natuurlijk ook gewoon vragen stellen. Ik geef het voorbeeld van de kinderopvang die in private handen is. Dan vraag ik mij oprecht af: waarom vinden we het bij de basisschool volstrekt normaal dat we dat samen organiseren en betalen, ook al heb je geen kinderen, maar bij de kinderopvang niet? Nee, dat moet jij echt zelf regelen en zelf betalen. En dan krijg je dus dat geouwehoer met de toeslagen en alle ellende van dien.'

Het neveneffect van het schrijven van een boek is dat het je dwingt om met een coherente analyse te komen en echt een ideologische basis te leggen onder dingen die wij misschien wel vanzelfsprekend vinden. Een goed voorbeeld is het systeem van toeslagen. Ga je naar buiten en je vraagt mensen of toeslagen links of rechts zijn, dan denk ik dat de meeste mensen zullen zeggen dat ze links zijn. Dat is dan vanuit de gedachte dat toeslagen voor mensen met weinig geld zijn en dat het daarom toch heel sociaal is. Maar dat hele toeslagensysteem is natuurlijk knetter rechts. Werkende mensen in Nederland verdienen zo weinig dat we een belachelijk toeslagenstelsel nodig hebben waarbij de belastingbetaler moet betalen voor het feit dat de grote bedrijven de lonen laag en winsten hoog willen houden.'

› **Je gebruikt in het boek persoonlijke ervaringen om je analyses en ideeën aan op te hangen. Waarom doe je dat?**

'Alles wat ik in de politiek doe is persoonlijk. Zo voelt het echt. Het is de oprechte verwondering of boosheid die ik voel als ik met mensen spreek. Dan hoor je een onderwijzer die nu kinderen in de reguliere klas heeft die vroeger in het speciaal onderwijs zaten. De stoelen vliegen daar letterlijk door de lucht. Wat moet hij dan? De klas was al vol genoeg en hij wil alle kinderen aandacht geven, maar dat lukt gewoon niet. Dat is dan bedacht door een figuur achter een bureau die niet heeft geluisterd naar de werkvloer. Dat soort gesprekken heb ik veel

‘Het gaat om iedereen die ervaart dat de overheid er niet voor hen is’

gehad en die maken dat ik vind wat ik vind en doe wat ik doe. Daarom wilde ik juist dat ook in mijn boek zetten.’

› **De afbraak die het neoliberalisme heeft veroorzaakt en de voorbeelden die je noemt schetsen wel een heel somber beeld van waar we nu staan. Word je daar niet moedeloos van?**

‘Nee, ik ben daar toch vooral verontwaardigd over. Uiteindelijk is het wel de brandstof voor onze sociale strijd om van wat nu is te komen tot wat kan zijn. Dat hoopvolle verhaal probeer ik te vertellen, maar het begint natuurlijk wel bij de analyse van wat er nu fout zit. In het tweede deel van het boek schakel ik over naar hoe het wat mij betreft dan anders zou kunnen. Als we de waarden van het neoliberalisme omdraaien, zodat de economie niet meer werkt voor enkelen maar voor iedereen, de mens boven de markt gaat in plaats van andersom en de overheid dichtbij staat in plaats van ver

weg, hoe zou dat er dan uit zien? Ik kan me voorstellen dat je die verontwaardiging voelt bij het lezen van het eerste deel van het boek, maar lees wel verder want daarna komt het perspectief!’

› **Is er in de Tweede Kamer wel ruimte om het over dat perspectief te hebben?**

‘Ik hoop dat het boek bijdraagt aan meer ideënstrijd in de politiek. Veel mensen ervaren het nu zo dat in Den Haag iedereen ongeveer hetzelfde vindt. Er is geen alternatief. En dan is er natuurlijk ook geen hoop op verandering. Neem als voorbeeld de discussie over het prijsplafond voor de energierekening. Bijna iedereen in de Kamer gaat daarin mee. Het alternatieve geluid komt van ons. Natuurlijk: de energierekening van mensen moet omlaag, maar hoe doe je dat? Het is toch te gek voor woorden om belastinggeld te geven aan commerciële bedrijven. Zij hebben de garantie dat ze winsten blijven maken, zonder dat wij er zeggenschap voor terugkrijgen. Het zou geen ‘energiemarkt’ moeten zijn maar een publieke voorziening. Maar dat alternatief moeten mensen wel zien, want anders snap ik ook wel dat ze cynisch worden.

En Rutte doet dat natuurlijk ontzettend slim voor zijn achterban. Die presenteert heel graag dingen alsof ze pragmatisch zijn en vooral niet ideologisch. Hij zegt dan tegen me dat lantaarnpalen niet links of rechts zijn als ik met hem wil discussiëren over het nationaliseren van de energie.

Hij presenteert het alsof hij ook maar gewoon doet wat in het algemeen belang is. Maar dat is natuurlijk niet zo. Hij gaat óns belastinggeld weggeven aan commerciële bedrijven. Hartstikke ideologisch.’

› **In je boek schrijf je ook veel over de positie van de SP ten opzichte van andere linkse partijen. Waarom is dat?**

‘Omdat ik in gesprekken vaak merk dat het niet altijd even duidelijk is. Dat mensen links zien als een soort eenheidsworst en dat de partijen dus hetzelfde denken. Ook over een thema als bijvoorbeeld klimaat. Terwijl ik denk dat een socialistisch klimaatverhaal echt een ander verhaal is dan een bijvoorbeeld links-liberaal klimaatverhaal. Als het om klimaat gaat, dan zijn het vaak de mensen die al de klappen krijgen die nu ook weer aan het kortste eind trekken. Milieudefensie heeft met onderzoek laten zien dat de mensen met de laagste inkomens al het meeste hebben gedaan aan verduurzaming maar het minst hebben geprofiteerd van subsidies.

Dat is natuurlijk hartstikke fout. Het is ook een aanpak die super-individualistisch is: jij moet maar elektrisch gaan rijden, dan doe ik een warmtepomp en zij gaat haar huis isoleren. Terwijl dit probleem iets is dat door generaties heen gaat. Dit is een gigantische opgave voor de toekomst. Dat moeten we collectief organiseren. Kijk naar het voorbeeld van de riolering. Daarbij zijn we toch ook niet huis aan huis gaan vragen

of mensen aangesloten wilden worden? Dat hebben we gewoon samen gedaan en betaald omdat het goed is voor de volksgezondheid. En we hebben daarbij ook niet gevraagd of mensen riolering wilden hebben van bedrijf A, B of C. Dat doen we met het klimaat en het verduurzamen van woningen dus wel. Dat is hartstikke liberaal. De commerciële bedrijven staan gewoon weer klaar om te cashen met al die miljarden in het klimaatfonds. En dan zijn er linkse partijen die daarbij staan te juichen. Dat snap ik niet en daarom heb ik dat zo benoemd in het boek.'

› Hoe gaan we er nu voor zorgen dat het tij gaat keren?

'Onze campagne voor het nationaliseren van de energie is daar een goed voorbeeld van. De meest gehoorde reactie daarop is: nou, mooi, maar dan ook de privatiseringen in de zorg en het openbaar vervoer terugdraaien! Dat is de manier om uiteindelijk tot verandering te komen. Door het organiseren van de sociale strijd, vooral ook buiten het parlement. Mijn boek is een pleidooi voor zeggenschap en voor radicale democratisering. De verandering zal uiteindelijk niet van de politici komen, maar van mensen in de samenleving. Daar geloof ik heel erg in. En dat wij het instrument in de handen van mensen kunnen zijn om die verandering te realiseren. Ik denk dat dat uiteindelijk de weg is.

En dat zal niet van vandaag op morgen zijn. Maar toch moet je samen met mensen die strijd aangaan. Dat zal inderdaad niet gebeuren met goede moties die wij indienen in de Kamer of met mooie stukjes die wij op de sociale media plaatsen. Dat zal zijn doordat we samen met mensen hún strijd voeren. Of dat nou richting een woningcorporatie is die mensen met een kluitje het riet in stuurt of samen met de mensen in Groningen of de getroffen ouders in het toelagenschandaal. Het gaat om iedereen die dagelijks ervaart dat de overheid er niet voor hen is.

Die sociale strijd moeten we samen met mensen voeren en daarbij moeten we ons niet laten verdelen. We moeten ons gezamenlijk belang voorop zetten, dat wat ons bindt en verenigt. Samen kunnen we het neoliberalisme het laatste zetje geven.' •

tekst Xander Topma

Het boek De winst van eerlijk delen is nu voor 15 euro te bestellen via sp.nl/shop en te koop bij veel boekhandels.

GESPREKKEN OVER
DE WINST VAN EERLIJK DELEN
LILIAN MARJNISSEN
IN GESPREK MET:

23 JANUARI 20.00 SANDER DE KRAMER BREDA AVENUE	3 FEBRUARI 20.00 BRAM DOUWES GRONINGEN PUDDINGFABRIEK	13 FEBRUARI 21.00 FIDAN EKIZ ROTTERDAM WALJALLA	17 FEBRUARI 20.00 SINAN CAN ARNHEM THEATER AFD. RUN
---	--	--	--

GRATIS TOEGANG. MELD JE AAN OP WINSTVANEERLIJKDELEN.NL

LIVE MUZIEK VAN NIELS GEUSEBROEK

LILIAN ON TOUR

Ga in gesprek met Lilian over haar nieuwe boek tijdens de Winst van eerlijk delen-tour. Op deze avonden met bijzondere gasten en live muziek van Niels Geusebroek hoor je alles over hoe we met fundamentele verandering de weg vooruit kunnen vinden. Meer informatie en aanmelden via: sp.nl/dewinstvaneerlijkdelen

MAAK IEMAND LID EN KRIJG HET BOEK

Als je nu iemand anders lid maakt van de SP, dan ontvangen jullie allebei gratis het nieuwe boek van Lilian. Ga daarvoor naar: sp.nl/maakiemandlid Log in met je gegevens van SPnet en vul het formulier in. Zodra de ander lid is geworden, krijgen jullie het boek toegestuurd.

> LEEFBAAR LOON IN DEN HAAG

De Haagse SP-fractie heeft tijdens de behandeling van de gemeentebegroting een motie aangenomen gekregen voor een leefbaar loon bij werkakkoorden. De gemeente wil de komende jaren met die akkoorden aan de slag om bijstandsgerechtigden aan het werk te helpen. De SP maakte zich zorgen over de hoogte van het loon dat mensen via die regeling zouden ontvangen. Daarom diende de fractie een motie in om dat bedrag vast te zetten op minimaal 14 euro per uur. Een meerderheid van de gemeenteraad stemde daar mee in.

In het voorstel stelt de SP dat het regelmatig voorkomt dat personeel minder dan 14 euro per uur betaald krijgt, terwijl alles daaronder niet leefbaar is. Met dit bedrag als minimum wil de partij een harde voorwaarde neerzetten in de regeling. Zo wordt voorkomen dat bedrijven weggelopen met het betalen van lage lonen, waardoor de werknemers vervolgens bij de gemeente moeten aankloppen voor extra ondersteuning. •

Foto: Bas Quaedvlieg

> VAN NISPEN KRIJGT 'ANKER & ANKERPRIJS' VOOR INZET VOOR RECHTSSTAAT EN ADVOCATUUR

Op het congres van de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten op 9 december heeft SP-Kamerlid Michiel van Nispen de eerste 'Anker & Ankerprijs' ontvangen voor zijn niet aflatende inzet voor de rechtsstaat in het algemeen en een sterke advocatuur.

De 'Anker & Ankerprijs', vernoemd naar de twee bekende broers uit de strafrechtadvocatuur, werd op deze dag voor het eerst uitgereikt. Het bestuur van de NVSA lichtte het uitreiken van de prijs toe: 'SP-Kamerlid Michiel Van Nispen heeft gedurende meer dan acht jaar een zeer grote, zo niet essen-

tiële bijdrage geleverd aan het behouden en verbeteren van de rechtsstaat.'

Van Nispen ziet de prijs als een steun in de rug voor zijn werk in de Tweede Kamer: 'Het is een ontzettend grote eer om deze prijs te mogen ontvangen. Er is met het huidige kabinet helaas nog veel te doen om het voor iedereen mogelijk te maken om zijn recht te halen, om sociaal advocaten een fatsoenlijk salaris te geven en om de rechtspraak dichterbij mensen te brengen. Samen met rechtzoekenden, advocaten en anderen blijf ik mij hiervoor inzetten.' •

> GRONINGSE RAAD STEUNT SP: TANDARTSBUS VOOR SCHOOLTANDARTSEN VOOR KINDEREN

Omdat hun ouders vanwege de kosten vaak niet naar de tandarts gaan, gaan veel kinderen ook niet geregeld naar de tandarts. Uit een analyse van Independer blijkt dat één op de vijf kinderen tussen de 4 en 17 jaar geen periodieke controle van hun gebit krijgen. Daarom willen de Groningse raadsfracties van SP, PvdA en PvdD dat de gemeente een plan maakt voor jaarlijkse schooltandartsen, bijvoorbeeld met een tandartsbus. De partijen stellen voor om te beginnen in de wijken waar meer armoede bestaat. Een meerderheid van de Groningse gemeenteraad stemde voor het voorstel.

SP-fractievoorzitter Jimmy Dijk: 'Steeds meer mensen mijden de tandarts vanwege geldproblemen. Tandartsen maken zich grote zorgen, mensen lopen rond met pijn en ontstekingen en ook kinderen komen steeds minder bij de tandarts voor periodieke controle. Kinderen zijn via de basisverzekering wel verzekerd voor tandzorg en het eigen risico is niet van toepassing op hen. Daarom willen wij de periodieke gebitscontrole op school organiseren. Zo bestrijden we ook sociaal-economische gezondheidsverschillen op de lange termijn.' •

foto Wiebe Kiestra

Demonstratie op de Koekamp om de recreatieparken open en bereikbaar te houden voor de kleinere beurs, juni 2022.

> EEN OVERWINNING VOOR RECREANTEN VAN RECREATIEPARK MEERZICHT

Recreanten van recreatiepark Meerzicht strijden voor hun park en winnen. SP-Kamerlid Sandra Beckerman: 'Precies een jaar geleden was ik hier ook, bij het lichtjesprotest op recreatiepark Meerzicht voor behoud van hun plek en het park. Recreanten die hier al jaren komen zagen hun vertrouwde recreatiepark verdwijnen. Maar ze voerden actie en het is hen gelukt om Meerzicht terug te pakken.' Vandaag werd het koopcontract getekend en is het park officieel in handen van de recreanten.

Het is een mooie overwinning in een strijd die de SP al langer voert samen met recreanten voor behoud van hun vakantiepark.

Vakantieparken worden op grote schaal opgekocht door investeerders. De 'verroempottisering' van vakantieparken is een landelijke trend. Grote ketens kopen in rap tempo particuliere campings en vakantieparken op om er, vaak ten koste van de natuur, luxe resorts van te maken. Op deze wijze ontstaan overal dezelfde soort eenvormige parken zonder lokaal eigenaarschap en zijn zowel recreanten als de natuur de dupe. Beckerman: 'Op heel veel plekken komen mensen nu in actie voor hún recreatiepark. De overwinning van de recreanten van Meerzicht is een mooi voorbeeld. Winnen van het grote geld en de grote ketens is mogelijk, als je samen optrekt.' •

> SUCCES: MEGASALARISSEN MEDIAPARK AAN BANDEN

foto Joshua Versijde

Een ruime meerderheid van de Tweede Kamer wil op initiatief van SP-Kamerlid Peter Kwint dat er een einde komt aan de mega-inkomsten die sommige kopstukken van de publieke omroep nog altijd krijgen. Ook hun inkomsten vanuit de publieke omroep die via productiemaatschappijen bij deze mensen terecht komen moeten aan banden worden gelegd.

Kwint: 'Al jaren onderneemt de SP actie tegen het gegraai op een deel van het Mediapark. Wij zijn voor een sterke publieke omroep, maar deze mensen ondermijnen het draagvlak daarvoor. Als je tonnen per jaar wilt binnenharken

dan doe je dat maar bij een van de commerciële omroepen.'

Kwint kreeg ook een meerderheid voor zijn voorstel om mensen die bij de omroepen en hun toeleveranciers werken na een jaar een vast contract te geven. 'Al jaren is deze flexverslaving ons een doorn in het oog. Slecht voor de kwaliteit, slecht voor de mensen die er werken en slecht voor de veiligheid. Zoals we bij De Wereld Draait Door hebben kunnen zien zijn mensen soms bang om hun mond open te doen, omdat ze er meteen uitgekierped kunnen worden. Dat behoort straks tot het verleden.' •

GRIP OP DE ENERGIEREKENING

Hoewel er onder de bevolking brede steun is voor het nationaliseren van energiebedrijven, zien veel Nederlandse experts weinig in het SP-plan. Zij menen dat nationalisatie niet gaat leiden tot lagere energieprijzen, veel risico's met zich meebrengt en vooral heel erg duur is. Wat is er waar van hun kritiek en wat valt er tegenin te brengen?

1. LEIDT HET NATIONALISEREN VAN ENERGIEBEDRIJVEN EIGENLIJK WEL TOT LAGERE ENERGIETARIEFEN?

In een artikel in de Volkskrant getiteld 'Energiebedrijven in staatshanden? Dat idee vindt weinig bijval', stelt hoogleraar energie-economie Machiel Mulder dat er wereldwijd een tekort aan gas is en dat nationalisatie daar geen verandering in gaat brengen. Ook energieconsultant Cyril Withershoven geeft in hetzelfde artikel aan dat het nationaliseren van energiebedrijven niets doet aan de hoogte van de gasprijs.

Brits onderzoek laat echter zien dat nationalisatie wel degelijk voor een lagere energierekening kan zorgen. Volgens onderzoek van vakbond TUC zou een door de staat gesteund energieopwekkingsbedrijf, zoals EDF in Frankrijk, EnBW in Duitsland en

Vattenfall in Zweden, de Britse overheid de komende twee jaar tussen de 63 en 122 miljard pond kunnen opleveren. Dat geld zou vervolgens gebruikt kunnen worden om de energierekeningen van gewone Britten te verlagen en hun huizen beter te isoleren. Britse huishoudens zouden zo in twee jaar tijd tussen de 2.500 en 4.400 pond aan energiekosten kunnen besparen.

Onderzoek van de Universiteit van Greenwich wijst er verder op dat nationalisatie als voordeel heeft dat er geen dividend meer uitgekeerd hoeft te worden aan aandeelhouders en er geen hoge rentes meer betaald hoeven te worden over particuliere schulden. Ook zouden er volgens de uni-

versiteit geen bureaucratie kosten meer zijn voor diensten tussen bedrijven.

Uit eerder onderzoek van de Universiteit van Milaan bleek al dat bedrijven in staatshanden of in sterk gereguleerde markten, samengaan met lagere prijzen dan bedrijven in ongereguleerde markten. Onderzoekers van de Universiteit Utrecht verwijzen naar het feit dat bedrijven in staatshanden of in gereguleerde markten meer gericht zijn op de lange termijn en bijvoorbeeld meer geld steken in innovatie, dan bedrijven die opereren in ongereguleerde markten. Die laatste zijn vooral gericht op kortetermijnwinst en geven beduidend minder uit aan onderzoek.

2. IS HET NIET RISICOVOL ALS DE HELE ENERGIESECTOR IN HANDEN IS VAN ÉÉN EIGENAAR?

In het bovengenoemde artikel in de Volkskrant wijst hoogleraar Mulder erop dat het overhevelen van een complete sector naar één eigenaar gevaarlijk is. 'Je loopt het risico dat *en masse* verkeerde besluiten worden genomen', aldus de hoogleraar energie-economie. Mulder vergeet hierbij te zeggen dat energiebedrijven nooit in handen zijn geweest van één eigenaar, maar altijd van verschillende gemeenten en provincies. Net zoals waterbedrijven dat nog steeds zijn. En met succes, want de kwaliteit van ons leidingwater is hoog en de prijs blijft laag.

Ook is het maar de vraag of de liberalisering van de energiemarkt heeft geleid tot minder risico's, zoals Mulder beweert. Sinds 2004 is het kinderlijk eenvoudig om een eigen energiebedrijf op te richten en dat gebeurt niet altijd met de beste bedoelingen, zo blijkt uit onderzoek van Follow

the Money. Het platform voor onderzoeksjournalistiek deed in 2019 onderzoek naar de faillissementen van EnergieFlex en Robin Energie. In beide gevallen verrijkten de eigenaren zichzelf op exorbitante wijze en waren hun tienduizenden klanten de dupe. Beide bedrijven richtten zich ook expliciet op mensen met schulden. Deze mensen kunnen vaak geen kant op, omdat de gevestigde energiebedrijven ze niet willen hebben vanwege het risico dat zij hun rekening niet betalen. Voor nieuwkomers op de energiemarkt zijn schuldenaars een aantrekkelijke doelgroep, omdat ze weinig geld kosten om binnen te halen. Door alleen maar schuldenaars aan te nemen met een bewindvoerder, verkleinen ze het risico op wanbetaling. Een goede bewindvoerder zorgt er immers voor dat iemand met schulden eerst zijn vaste lasten betaalt, dus ook zijn energierekening. Bedrijven als Ener-

gieFlex en Robin Energie maken misbruik van deze kwetsbare mensen en brengen ze vaak nog dieper in de problemen, zeker als ze failliet gaan.

Op de langere termijn zitten er ook grote risico's aan het in private handen houden van energiebedrijven. Volgens onderzoekers van de Universiteit Utrecht is het waarschijnlijk dat private bedrijven minder bereid zullen zijn om mee te werken aan de energietransitie. Een goed voorbeeld is het Duitse energiebedrijf Uniper dat de Nederlandse staat voor miljarden aanklaagde, vanwege het verbod op kolencentrales vanaf 2030. Gelukkig is deze zaak inmiddels ingetrokken, omdat Uniper onlangs genationaliseerd werd door de Duitse overheid, maar het geeft wel aan wat ons te wachten kan staan.

SP'ers nationaliseren op symbolische wijze het hoofdkantoor van energiereus Vattenfall in Amsterdam. Het Zweedse staatsbedrijf boekte de afgelopen twee jaar meer dan 800 miljoen euro winst in Nederland.

3. IS HET NATIONALISEREN VAN ENERGIEBEDRIJVEN NIET HEEL ERG DUUR?

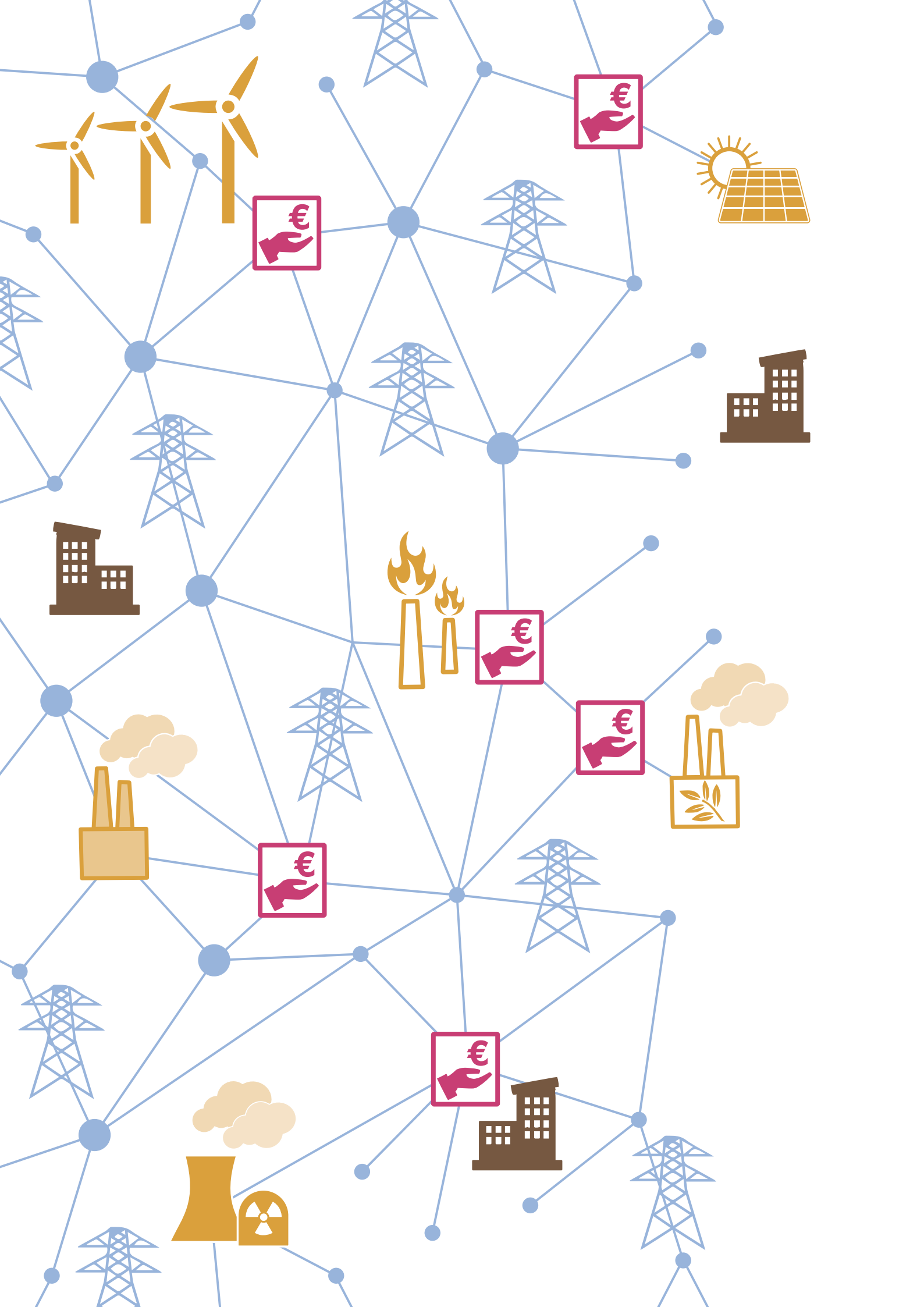
Natuurlijk kost het geld, maar niet nationaliseren is nog veel duurder. Onderzoek van de eerder genoemde vakbond TUC laat zien dat het nationaliseren van de vijf grootste Britse energiebedrijven goedkoper is dan het redden van een bedrijf dat omvalt. Met het nationaliseren van de vijf grootste energiebedrijven zou een bedrag gemoeid zijn van 2,85 miljard pond, terwijl de Britse regering het afgelopen jaar al 2,7 miljard pond heeft uitgegeven om energiebedrijven van de ondergang te redden, waaronder 2,2 miljard voor slechts één bedrijf (Bulb). Door deze vijf bedrijven in publieke handen te nemen, zou 70 procent van de Britse huishoudens niet meer afhankelijk zijn van

falende energieleveranciers. Bovendien is dit bedrag van 2,85 miljard maar een kwart van wat de Britse overheid dit jaar aan de energiebedrijven betaalt om gezinnen te compenseren voor hun torenhoge energierekening.

Ook in Nederland worden mensen gecompenseerd. Het kabinet heeft tenminste 23,5 miljard euro uitgetrokken om de energierekeningen te verlagen. Dit geld gaat echter naar de energiebedrijven, zonder dat we daar als samenleving enige zeggenschap voor terugkrijgen. Het roept bij columnist Koen Haegens de vraag op hoe lang Den Haag zich nog laat vernederen. Met publiek

geld worden aandeelhouders immers nóg rijker gemaakt, terwijl veel mensen met onbetaalbare rekeningen blijven zitten. Door de energiebedrijven te nationaliseren kunnen we de energierekeningen echt omlaag brengen, kunnen we investeren in schone energie en kan Nederland minder afhankelijk worden gemaakt van buitenlandse energie. En zo kunnen we de historische fout van de verkoop van de publieke energiebedrijven Nuon, Essent en Eneco, alsnog rechtzetten. •

tekst Tijmen Lucie en Bart Linssen
foto Joshua Versijde

ONZE ELEKTRICITEIT

De stroom die uit ons stopcontact komt is het resultaat van een strak georganiseerde samenwerking tussen vier soorten organisaties op de elektriciteitsmarkt. De overheid is hier nauw bij betrokken, via wetgeving en door eigenaarschap van cruciale organisaties.

1: DE ENERGIEPRODUCENTEN

In Nederland werd in 2021 118 miljard kWh aan elektriciteit opgewekt. Daarvan was 11 miljard kWh zonne-energie, 18 miljard kWh windenergie en 10 miljard kWh biomassa. 17 miljard kWh kwam uit kolen, aardgas was verantwoordelijk voor maar liefst 55 miljard kWh. Dan mist er nog 7 miljard kWh, dat uit overige bronnen kwam, zoals waterkracht, waterstof en kernenergie.

Een deel van de in Nederland geproduceerde stroom gaat via kabels de grens over (jaarlijks ongeveer 20 miljard kWh). Een vergelijkbare hoeveelheid stroom komt ook weer terug, het verschil was in 2021 minder dan 1 miljard kWh. Deze verbindingen helpen om pieken en dalen in de stroomvoorziening beter op te vangen, al is de capaciteit van deze verbindingen beperkt.

Grote delen van de elektriciteitsproductie zijn in handen van enkele grote energiebedrijven, zoals Eneco, Vattenfall en Essent (zie 3: de energieleveranciers). Diverse andere bedrijven zijn actief als producent, zoals Engie, dat voor 23 procent in handen is van de Franse overheid. Tegelijkertijd zijn er steeds meer kleinschalige energieproducten, zoals de inmiddels 600 energiecoöperaties, met bijvoorbeeld windmolens. Maar denk ook aan huishoudens met zonnepanelen of bedrijven met zonneweides. De grote industrie heeft ook veelal eigen energieproductie, vaak in samenwerking met een energiebedrijf.

2: DE INFRASTRUCTUUR

Om elektriciteit van producent naar gebruiker te krijgen heeft Nederland een uitgebreid elektriciteitsnetwerk. Dit netwerk bestaat uit drie soorten verbindingen: hoogspanning, middenspanning en laagspanning.

De organisatie Tennet verzorgt als enige in Nederland het hoogspanningsnet, waarop elektriciteit met weinig verlies over grote afstanden kan worden verplaatst. De rol

van Tennet is wettelijk vastgelegd als monopolist, dus zonder concurrentie. Het bedrijf heeft een omzet van 4,5 miljard euro, waarop het ruim 10 procent winst maakt. Het is volledig eigendom van de Nederlandse staat, en naast netwerkbeheerder in Nederland ook actief in Duitsland. Tennet hanteert tarieven die worden vastgesteld door een toezichthouder (zie 4: de marktmeesters). Met enige regelmaat maakt het Rijk grote bedragen over aan Tennet, zodat zij het elektriciteitsnetwerk kunnen uitbreiden.

De midden- en laagspanningsnetten verbinden centrale punten van het hoogspanningsnet met de eindgebruikers, zoals huishoudens en bedrijven. Ze worden beheerd door regionale beheerders: Enexis, Alliander (via Liander), Stedin, en nog enkele kleinere organisaties. Deze zijn eigendom van provincies en gemeenten, en worden ook door de toezichthouder gecontroleerd.

3: DE ENERGIELEVERANCIERS

Tussen het produceren en gebruiken van de stroom zit een tussenpartij, namelijk de energieleverancier. Deze bedrijven kopen stroom in bij de producenten, en verkopen deze aan de gebruikers. In Nederland zijn ongeveer 60 energieleveranciers actief, waarvan E.ON (bekend als Essent, 3,5 miljoen klanten), Eneco (2,5 miljoen klanten) en Vattenfall (2 miljoen klanten) het gros bedienen. Andere aanbieders hebben tussen de 600.000 en enkele duizenden klanten. E.ON is een Duits bedrijf waarvan de aandelen worden verhandeld op de beurs. Eneco was tot voor kort eigendom van 40 Nederlandse gemeenten, en is verkocht aan het Japanse Mitsubishi. Vattenfall is eigendom van de Zweedse staat.

In 2021 werd er bijna 122 miljard kWh aan elektriciteit gebruikt in Nederland. Daarvan werd slechts 25 miljard kWh gebruikt door huishoudens. Het gros gaat op aan verschillende vormen van bedrijvigheid (47 miljard kWh) en de verwerking van grondstoffen (36 miljard kWh).

4: DE MARKTMEESTERS

Het elektriciteitsnetwerk is geen snelweg waar elke aanbieder een vrachtwagen op kan sturen, maar lijkt meer op het treinspoor, waar het belangrijk is om goed in de gaten te houden wanneer de treinen er precies langskomen. Om dat goed te regelen zijn er drie soorten partijen betrokken.

1: Omdat de energievraag en het energieaanbod vrijwel nooit precies op elkaar zijn afgestemd, is er een partij nodig die zorgt dat deze onbalans uit het systeem wordt gehaald. Deze partij heet **de programma-verantwoordelijke**. Elke aanbieder moet voor de vergunning aantonen dat dit goed geregeld is. Soms is dat de energieleverancier zelf, maar het kan net zo goed een ander bedrijf zijn. Het komt erop neer dat de productie kan worden op- of afgeschaald wanneer daar behoefte aan is. De kosten die daarbij komen kijken worden achteraf verrekend. Ook het tarief dat voor de stroom wordt betaald wordt hier vastgesteld, en is voor alle aangeboden stroom gelijk aan de prijs van het laatste beetje stroom dat nodig is om in de behoefte van een dag te voorzien.

2: Om bij te houden hoeveel elektriciteit iedereen precies gebruikt zijn er **meet-bedrijven** die hiervoor verantwoordelijk zijn. Zij controleren de meterstanden en verzorgen het onderhoud aan de meters. Deze bedrijven moeten zijn gecertificeerd, ook als ze onderdeel zijn van de netbeheerder of energieleverancier.

3: Het toezicht op de elektriciteitsmarkt is een verantwoordelijkheid van **de Autoriteit Consument en Markt**. In hun zogenaamde Energiekamer worden diverse regels gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan het afgeven van vergunningen om energie te mogen leveren en (de bandbreedte voor) de tarieven van de netwerkbeheerders. •

tekst Bart Linssen

illustratie Nenad Mečava

TINY KOX,
KANDIDAAT
LIJSTTREKKER
EERSTE KAMER

**‘IEDEREEN
MOET ZICH
MET DE
POLITIEK
BEMOEIEN’**

Na de provinciale verkiezingen van 16 maart, kiezen de nieuwe Statenleden eind mei de Eerste Kamer. Getrapt kiezen, heet dat. Tiny Kox is de voorgedragen kandidaat om de lijst van de SP aan te voeren. Een stem op de SP op 16 maart telt dubbel, zegt hij: 'Je krijgt dan een sterke SP in de provincie, met beter beleid - én een sterke SP in de Eerste Kamer. Gebruik zo'n kans, zeg ik!'

› **Je bent de nestor van de Eerste Kamer, wat betekent dat?**

'Dat ik sinds 2003 iedereen daar heb zien komen - en velen zien gaan. Ik ben er het hele neoliberale tijdvak bij gebleven, de periode dat de politiek dacht: de samenleving loopt vast, we moeten het anders doen. Allebei waar - maar opeenvolgende regeringen, met steun van de meeste partijen, hebben wél finaal de verkeerde weg gekozen. Als SP hebben we daar al die tijd tegenwicht aan geboden. Wij zijn de partij die nooit is gaan geloven dat het uitverkopen van de publieke zaak aan de markt een duurzame verbetering voor gewone mensen zou opleveren. Anderen zeiden dat we niet met de tijd meegingen. Maar nu is het tijd dat andere politici erkennen dat zij de verkeerde afslag hebben genomen - en gewone mensen daar de rekening van betalen. Of het nu gaat om te hoge huren, te weinig woningen, een falend milieu- en klimaatbeleid, tekorten in de zorg, problemen in het onderwijs en onzekere pensioenen. Het roer moet nu echt om, om erger te voorkomen en de samenleving eindelijk beter en eerlijker te maken. Kortom: het wordt nu onze tijd - laten we die tijd gebruiken!'

› **Wat is het verschil tussen toen je begon en nu?**

'Dat iedereen nu wél begrijpt dat we op een aantal essentiële punten doorgesloten zijn. Zelfs de minister-president - en die is niet de rapste om zijn ongelijk toe te geven. In coronatijd moesten we ongekend ingrijpende maatregelen nemen om de economie en de samenleving overeind te houden. Met een samenleving waarin de overheid en de gemeenschap meer te vertellen had gehad, was dat een stuk makkelijker geweest. In de financiële crisis zagen we dat de banken zoveel macht hadden, dat we ze met enorm kostbare maatregelen overeind moesten houden. En nu, in de energiecrisis, zien we dat we vrijwel niks te zeggen hebben over onze energievoorziening. Nog niet zo lang geleden waren de energiebedrijven van onze provincies en gemeenten. Maar onder druk van de politiek zijn ze in de uitverkoop gedaan,

goeddeels aan buitenlandse bedrijven. Wij hebben dat altijd dom en kortzichtig genoemd. Terecht, zoals nu blijkt.'

› **Wat moeten we anders doen?**

'De zeggenschap die we hebben weggegeven, weer terugnemen. De kortste uitweg uit een doodlopende straat is omdraaien. Dat geldt voor de energievoorziening, het openbaar vervoer, de ruimtelijke ordening en de aanpak van milieuvervuiling en klimaatverandering. Dan kunnen we het samen beter gaan doen, en hoeven niet alles te vragen aan grote concerns of aan miljardairs die nu over van alles en nog wat de baas menen te mogen spelen. De regie terugnemen, radicaal kiezen voor echte democratische zeggenschap over zaken die van ons allemaal horen te zijn. Daar ben ik voor. Dat is ook het pleidooi van Lilian Marijnissen in haar boek 'De winst van eerlijk delen'. Ik vind dat een hoopvolle oproep, waar we met ons allen vol voor moeten gaan. De tijd is er klaar voor.'

› **Naast Eerste Kamerlid ben je nu ook president van de parlementaire assemblee van de Raad van Europa. Wat is dat precies en blijf je dat ook doen?**

In de Raad van Europa zitten vertegenwoordigers van de parlementen van 46 Europese lidstaten, van IJsland tot Turkije en van de Noordpool tot de Middellandse Zee. De organisatie heeft samenwerken tot behoud en bevordering van de vrede in heel Europa tot doel - iets waar wij als vredespartij SP ook pal voor staan. De rol die ik als president

vervul is ontzettend eervol en belangrijk. Dit jaar wil ik dat dus zeker blijven doen, als ik eind januari tenminste herkozen word door de leden van de parlementaire assemblee. Ik denk dat de meesten tevreden zijn over mijn eerste jaar en dat ze me ook een tweede - en laatste - termijn zullen gunnen. Ik heb nog een stevige agenda!'

› **Dat betekent waarschijnlijk hard werken - maar levert het ook resultaten op?**

'In mijn eerste termijn heb ik er nadrukkelijk aan bijgedragen dat we Rusland uit de organisatie hebben gezet vanwege de oorlog tegen Oekraïne. Hard maar absoluut nodig. Als je vrede moet beschermen, ga je geen aanvalsoorlog beginnen. Punt uit. Ik zet me ook permanent in voor effectieve hulp aan Oekraïne, waar duizenden mensen gedood en gewond zijn en miljoenen mensen op de vlucht. De wederopbouw van dat vernielde land behoeft hoge prioriteit van de internationale gemeenschap. Ik ben daarom kort na de Russische inval al naar Oekraïne gereisd voor overleg met het parlement hierover en overleg nog steeds over wat nodig is. Nu ligt er een actieplan van de Raad van Europa, het grootste ooit.

Ik heb met succes geijverd voor een topconferentie van alle staatshoofden en regeringsleiders van de 46 overgebleven lidstaten, half mei in Reykjavik. Die bijeenkomst - de vorige was in 2005 - zal erover gaan hoe we de multilaterale samenwerking tussen Europese landen herstellen, versterken en waar nodig opnieuw moeten uitvinden. Ook

‘Nog niet zo lang geleden waren de energiebedrijven van onze provincies en gemeenten’

4X DE SP-SENAATSFRACTIE IN ACTIE

Dat de Eerste Kamer er toe doet blijkt wel uit deze vier onderwerpen waar de SP-senatoren vol op hebben ingezet.

Huurstop afgedwongen

In coronatijd stelde **Tiny Kox** voor om een tijdelijke huurstop in te voeren. De meerderheid van de Eerste Kamer was het met hem eens. Minister Ollongren niet – zij weigerde tot twee maal toe de maatregel uit te voeren. Daarop nam de Eerste Kamer, voor het eerst in 145 jaar, een motie van afkeuring, ingediend door Kox, aan. Een jaar later werden de sociale huren bevroren. Helaas slechts voor één jaar dus er is nog meer te doen.

Parlementaire zeggenschap in coronatijd vastgelegd

De regering stelde bijzondere wetgeving op om in de coronatijd lockdowns te kunnen instellen. In eerste instantie zouden de Eerste en de Tweede Kamer daar niet bij betrokken worden. Een motie van SP-senator **Rik Janssen** eiste echter dat beide Kamers 'bepalende zeggenschap' moesten krijgen. Zijn motie werd aangenomen, en in juli 2021 nam de Eerste Kamer een wetsvoorstel daarover bijna unaniem aan. Alleen de VVD stemde tegen.

Digitale overheid moet veilig zijn

Al in 2010 stelde **Arda Gerkens** - toen nog Tweede Kamerlid voor de SP - vragen over de onveiligheid van DigID. Nog steeds is de veiligheid onvoldoende gewaarborgd volgens haar. Grote bedrijven spelen een te belangrijke rol - die eigenlijk toekomt aan de overheid. Zij krijgen persoonlijke informatie in handen waar ze niets mee mogen doen. Maar omdat ze zo machtig zijn, zijn ze nauwelijks gevoelig voor boetes. Arda Gerkens wil dat er gebruik wordt gemaakt van open source software, zodat duidelijk is wat er met onze informatie gebeurt.

CETA: de draai van de PvdA

Bastiaan van Apeldoorn heeft zich, met veel maatschappelijke organisaties, fel verzet tegen Nederlandse instemming met CETA, het omstreden handelsverdrag met Canada. De SP is niet tegen handel, maar geeft de voorkeur aan eerlijke handel boven vrijhandel, waar veel beschermende regelgeving wordt afgeschaft. Daarnaast zit er in CETA een afspraak dat handelsconflicten niet voor de rechter komen, maar voor een apart hof van arbitrage, met eigen regels. Het verzet in de Eerste Kamer was succesvol – totdat de PvdA in de Eerste Kamer omging en het verdrag toch werd goedgekeurd.

‘De SP weet wat boeren zijn, wat burgers zijn en wat buitenlui zijn’

iets waar we ons als SP voor inzetten omdat alleen zo gevaarlijk unilateraal handelen van machtige staten, zoals nu Rusland, en straks wellicht andere staten, aan banden gelegd worden, en landen op basis van gelijkheid samenwerken, in ieders belang. Op die topconferentie mag ik de parlementaire assemblee vertegenwoordigen en onze voorstellen toelichten. Als president zet ik me ook extra in voor betere naleving van het Verdrag ter preventie van geweld tegen vrouwen, in heel Europa. En ik ijver overal voor vrijlating van politieke gevangenen. Mijn motto is dat politici in parlementen en het publieke debat horen, niet achter tralies. Niet in Turkije, niet in Azerbeidzjan, niet in Groot-Brittannië, nergens in Europa.’

› Dat klinkt erg ambitieus!

‘Het Europees Verdrag voor de rechten van de mens van de Raad van Europa is prachtig en geldt in heel Europa, ook bij ons, als bindend recht. Landen móeten zich eraan houden. Maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Zeker nu we een bloedige oorlog in Europa meemaken en heel wat lidstaten eerder voor minder mensenrechten en minder democratie lijken te kiezen. Ik heb dus inderdaad een uitdagende job, dat wel. De parlementaire assemblee geldt als de politieke motor van de Raad van Europa.

Hoe beter die werkt, hoe beter het resultaat om de vrede te helpen beschermen en mensenrechten, rechtsstatelijkheid en democratie in heel Europa te versterken. Daar zet ik me voor in, en dat lijkt te lukken. Ik vind het een eer om dit allemaal als SP’er te mogen doen. Het past prima in ons programma. Ik hoop dat ook onze kiezers en leden blij zijn met mijn acties in Europees verband. Zoals gezegd: socialisten horen ook internationalisten te zijn.’

› Doen de provinciale verkiezingen er dan wel toe als je tegelijkertijd bezig bent met grote internationale zaken als oorlog en vrede?

‘Er bestaat een raar idee bij sommigen, ook in Den Haag, dat provinciale verkiezingen niet zo veel voorstellen. Ik zeg dat ze juist van groot belang zijn. De provinciale volksvertegenwoordigers gaan over ruimtelijke ordening, waar we huizen bouwen, bedrijventerreinen aanleggen, de natuur de ruimte geven, ons water herbergen. Over de inrichting van de landbouw, het beschermen van ons milieu, hoe we ons vervoeren, over de infrastructuur. Zeg maar eens dat die zaken niet voor heel veel mensen belangrijk zijn! En daarbij hoop ik dat politici en media de aandacht ook zullen richten op de landelijke component van de provinciale verkie-

zingen: de verkiezing van de Eerste Kamer en de gevolgen voor het regeringsbeleid. Die kunnen immers groot zijn.

Als we provinciaal goed scoren, kunnen we ook weer aan de knoppen zitten, zoals tussen 2015 en 2019, toen we in de helft van alle provincies meebestuurden. In mijn eigen provincie, Noord-Brabant, konden we toen een aantal verstandige afspraken maken om de negatieve invloed van de landbouw op de omgeving terug te dringen en om de Brabantse natuur beter te beschermen dan de regering wilde. In de afgelopen jaren zijn die afspraken weer deels losgelaten. Heel dom. De SP weet wat boeren zijn, wat burgers zijn en wat buitenlui zijn, wij komen onder alle mensen, dat is onze aard. Opmerkingen over ‘de provincialen van de SP’ heb ik altijd als geuzennaam gedragen. Niks mis met een goede provinciaal. Den Haag is echt niet het epicentrum van de wereld. Politiek pakt uit in je straat, je gemeente, je regio, je provincie - en soms nog veel verder weg. Politiek bemoeit zich met iedereen - daarom moet iedereen zich bij verkiezingen met de politiek bemoeien!’ •

tekst Anne-Marie Mineur
foto's Maurits Gemmink

**BRITSE ACTIVIST GEORGE MONBIOT:
'SYSTEMVERANDERING
IS DE ENIGE VERANDERING
DIE ERTOE DOET'**

George Monbiot is van huis uit zoöloog, en hij is columnist voor de Britse krant *The Guardian*. Begin december was hij in Nederland om te spreken over zijn laatste boek: *Regenesis*. Het boek heeft als ondertitel: 'de wereld voeden zonder de planeet op te eten', en het is een radicaal pleidooi om af te stappen van de veeteeltsector en voeding te democratiseren.

Bij zijn boekpresentatie vertelde Monbiot hoe multinationals het westerse landbouwbeleid in de houtgreep houden en hoe we daaraan kunnen ontsnappen. Voor het tegengaan van klimaatverandering moet het neoliberale systeem wat ten grondslag ligt aan de voedingsindustrie overhoop, zo stelt hij. Hij pleit daarbij voor een sterk eigen links verhaal om de strijd mee aan te gaan.

‘Vaak wordt iets pas ondraaglijk als je weet dat het anders kan’

› **Bij je boekpresentatie in Amsterdam zei je dat het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie, kortweg het GLB, de enige reden was waarom je vóór een Brexit zou kunnen zijn. Waarom is dat?**

‘Dat klopt, ja. Ik heb tegen Brexit gestemd, maar als het alleen maar zou gaan om het GLB, dan had ik zonder enige twijfel vóór gestemd. Het Europese stelsel van landbouwsubsidies is één van de meest destructieve stelsels op aarde. Om te beginnen worden landeigenaren per hectare betaald: hoe meer land je bezit, hoe meer subsidie je krijgt. Er wordt niet gekeken naar je rijkdom, je hoeft zelfs geen Europees staatsburger te zijn. Dus de Europese belastingbetaler geeft bakken geld aan Texaanse oliebaronnen, Russische oligarchen en corrupte politici van over de hele wereld. We hebben geen aparte subsidies voor loodgieters of advocaten, waarom dan wel voor landeigenaren? En waarom niet voor landarbeiders? Daar is genoeg armoede. Er wordt niet eens onderzocht wat het effect is op de welvaartsverdeling, heeft de Europese Rekenkamer ontdekt. Er is geen enkele redelijke basis voor dit beleid.

Maar meer nog maak ik me zorgen over de invloed op de natuur. Om deze subsidie te krijgen moet je land houden in wat ze ‘landbouwconditie’ noemen. Het moet er uitzien alsof je er voedsel op kunt produceren. Dus ook als je feitelijk niets doet met je land, mag je het niet laten verwilderen zodat het kan dienen als leefgebied voor wilde dieren. Ik heb de vernietigende gevolgen ervan gezien in Transsylvanië in Roemenië, waar prachtige bossen en landschappen werden platgewalst en verbrand, enkel en alleen om er Europese subsidies voor te krijgen.’

› **Maar je wilt meer dan alleen het afschaffen van het GLB. Eigenlijk wil je de hele vee-veeteeltsector afschaffen. Dat gaat ver.**

‘Er zijn eigenlijk maar twee dingen die je moet doen om de klimaatcrisis te stoppen, en dat is fossiele brandstoffen in de grond laten, en stoppen met de dierhouderij. Dat zijn verreweg de grootste oorzaken voor klimaatverandering. En dan veroorzaakt de

veeteelt ook nog een hele reeks aan andere grote crises. Om te beginnen: grotendeels om veevoer te verbouwen houdt de landbouw gebied bezet dat gebruikt zou kunnen worden om biodiversiteit te bevorderen en kooldioxide op te slaan. Onze landbouwsector zorgt voor waterverontreiniging, luchtverontreiniging en bodemverarming, het heeft ons een aantal nieuwe ziekten bezorgd en het heeft de werkzaamheid van antibiotica ondermijnd. En op internationale schaal heeft het in heel veel landen geleid tot onteigening van het woongebied van de lokale bevolking. We hebben onszelf een eetpatroon toebedeeld dat de planeet simpelweg niet kan dragen.

Dit besef is niet nieuw, het wordt alleen wel steeds acuter. Naarmate mensen welvarender worden stappen ze over van bonen en rijst naar vetten, suikers en dierlijke producten. Daardoor wordt er steeds meer vlees gegeten. De veestapel groeit met 2,4% per jaar, terwijl de menselijke bevolking nog maar met 1% per jaar groeit, en die groei neemt af. Al die problemen werken op elkaar in. We stevenen af op een humanitaire crisis en we moeten ingrijpen.’

› **Maar wat gaan we dan eten?**

‘Er zijn zo veel crises dat je er niet bent met één oplossing, maar een techniek waar ik veel van verwacht, is precisiefermentatie. Een groep Finse onderzoekers heeft een methode ontwikkeld waardoor je op basis van fermentatie - vergisting - een soort meel kan maken met een eiwitgehalte van 60 tot 65%. Dat is veel hoger dan zelfs peulvruchten. Het is ook veel goedkoper dan vlees, want het proces draait op waterstof. Ik zie oneindig veel mogelijkheden. Ik heb geen idee waar we gaan uitkomen als we deze technieken verder gaan ontwikkelen. Maar de eerste jager-verzamelaars wisten ook niet dat er zoiets als Camembert zou ontstaan toen ze koeien begonnen te houden.

Wat ik ook belangrijk vind: het is een heel democratisch product. Iedereen kan het maken. Dat betekent ook dat landen veel gemakkelijker voor hun eigen voedsel kunnen zorgen, en niet afhankelijk zijn van het

‘Politiek moet je niet alleen overlaten aan politici’

buitenland. Dit soort producten moet daarom ‘open source’ worden, zodat we er allemaal gebruik van kunnen maken. Er bestaat een risico dat mensen gaan zeggen: ‘nou, we hebben de oplossing, alle bestaande structuren kunnen intact blijven, we gaan gewoon op de oude voet door’. Dan komen de technieken weer in handen van multinationals, en die sluizen hun winsten weg naar belastingparadijzen. Dat moet je voorkomen, je moet zorgen dat de techniek in publieke handen blijft.’

› **Wordt deze nieuwe techniek daarmee een wapen in de strijd tegen de multinationals?**

‘Die potentie heeft het wel. Maar dan moeten we ook wel vanaf het begin zorgen dat we het goed vormgeven. We hebben het laten gebeuren dat er grote copyright-barrières werden opgetrokken en dat de anti-trustwetgeving (wetgeving die moet voorkomen dat bedrijven te veel macht krijgen, red.) werd afgebroken, waarmee het veel lastiger wordt om dit soort uitvindingen van ons allemaal te laten zijn.’

› **Waarom lukt het de politiek niet om zelf paal en perk te stellen aan die multinationals?**

‘Wat je steeds weer merkt is dat de branche-organisaties niet de hele branche vertegenwoordigen, maar alleen de meest machtige spelers. Dat gebeurt niet alleen bij de boeren, maar overal. Neem de bouw, daar wordt de kleine zelfstandige met een paar medewerkers niet serieus genomen. En dus sterven de kleine zelfstandigen uit.’

Het is kortetermijndenken. In Nederland zijn jullie je daarvan waarschijnlijk pijnlijk bewust door de felle protesten op de noodmaatregelen die de regering heeft moeten nemen omdat eerdere regeringen niets hebben gedaan om de stikstofcrisis te voorkomen. Toch wordt er al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw voor gewaarschuwd. Als ze toen meteen in actie waren gekomen had het allemaal veel geleidelijker gekund, en met veel minder pijnlijke gevolgen.’

› **Wie profiteert hiervan?**

‘Zoals gebruikelijk profiteert het kapitaal, de mensen die de welvaart bezitten. Elke

bedreiging van de status quo is een bedreiging voor de mensen die macht en welvaart hebben verzameld.’

› **Wat kunnen we leren van het neoliberalisme, en dan met name hoe voorvechters dit succesvol tot de norm hebben gemaakt?**

‘We kunnen daar een hoop van leren. Het neoliberalisme had natuurlijk het voordeel dat rijke mensen bereid waren om geld te steken in de ontwikkeling van het gedachtegoed. Eén belangrijk punt is dat ze beseften dat systeemverandering de enige verandering is die de moeite waard is om na te streven. De aanpak die veel reguliere milieugroepen maken is dat ze denken dat ze hun tegenstander halverwege tegemoet moeten komen. Dat is het beste recept voor mislukking. Om te beginnen blijven die tegenstanders niet stilstaan, die schuiven steeds verder op. En verder: je levert in door alleen maar kleine stapjes te zetten. Je wordt weggeblazen door de tegenmacht die steeds verder oprukt.’

Je moet zelf een goed verhaal neerzetten. Er is geen enkele politieke of religieuze verandering geweest in de afgelopen eeuwen waar geen wederopbouwverhaal aan ten grondslag lag. Het verhaal gaat dan zo: de wereld is in chaos gestort door snode krachten die de belangen van de mensheid bedreigen. Maar de held gaat die snode krachten te lijf, en zal de harmonie doen wederkeren. In het verhaal van de neoliberalen was de overheid de snode kracht, en de helden waren de ondernemers die de staat omver zouden werpen om vrijheid te bereiken. Wij hadden ook zo’n verhaal moeten hebben bij de kredietcrisis van 2008, maar we hadden niks. We stonden met lege handen. En ondanks dat het neoliberalisme intellectueel, financieel en politiek volkomen door het ijs gezakt was, kwam het gewoon weer terug en nam het zijn plek weer in. Dat was een gigantisch fiasco van links. Dat is ook een groot deel van de verklaring waarom de sociaal-democratische partijen zo zijn ingestort. Ze konden geen aantrekkelijk alternatief bieden en ze dachten dat ze de tegenstander halverwege tegemoet moesten komen. Dat is de stomste aanpak die je kunt verzinnen.’

› **Kunnen we gebruik maken van rechtszaken, zoals Urgenda en Milieudefensie die gevoerd hebben, om dingen voor elkaar te krijgen?**

‘Dat zijn heel inspirerende voorbeelden, en rechtszaken zijn zeker *een* instrument, maar je moet er spaarzaam mee omgaan. Directe actie en burgerlijke ongehoorzaamheid zijn ook belangrijke manieren om politieke actie te voeren, naast gaan stemmen.’

We moeten ons meer bewust zijn van het belang van maatschappelijke omslagpunten. Mensen worden vaak wanhopig omdat ze denken: we gaan de mensen aan de andere kant van het spectrum nooit overtuigen. Maar verandering komt nooit doordat je de tegenstander overtuigt. Preken voor eigen parochie heeft geen zin, zeggen ze, maar dat is niet waar. Natuurlijk heeft dat wel zin, je moet preken voor de mensen die naar je wil-

‘Wij hadden geen enkel verhaal bij de kredietcrisis van 2008’

len luisteren. De parochie moet groeien, tot hij een maatschappelijk omslagpunt bereikt. De wetenschap en de praktijk wijzen uit dat je zo'n omslagpunt bereikt als 25% van de bevolking het met je eens is. Dan slaat de samenleving opeens om. De rest is niet overtuigend, die volgt alleen de maatschappelijke trend omdat ze niet achter willen blijven.

We hebben dat gezien bij de invoering van het homohuwelijk. Daar was veel weerstand tegen, mensen riepen dat het het eind van de beschaving zou zijn als dat erdoor kwam. En toen het er eenmaal door was, zeiden diezelfde mensen dat ze er nooit problemen mee gehad hadden. Ik denk dat dat ook gaat gebeuren met vlees eten. Er komt een moment dat het onacceptabel wordt om dierlijke producten te eten. De samenleving is een complex systeem, en net als andere complexe problemen kan het opeens om-

slaan. Soms op rampzalige wijze, maar soms ook ten goede.'

› **Bij je boekpresentatie in Amsterdam zei je tegen de aanwezigen dat ze niet te veel op de politieke partijen en politici moeten vertrouwen, want die laten zich toch maar omkopen en ompraten door lobbyisten. Wat adviseer je politieke partijen?**

‘Wat ik wilde zeggen is dat je politiek niet alleen moet overlaten aan politici. We zitten allemaal in de politiek, en je kunt ook een grote rol spelen als je geen lid bent van een politieke partij. Er zijn prachtige initiatieven, waar de burgers direct kunnen meepraten over de begroting, zoals in Porto Alegre in Brazilië, en *Better Reykjavik* in IJsland, *Decide Madrid* in Spanje en *vTaiwan* in Taiwan. Je kunt participerende politiek uitbreiden tot een krachtig instrument waarmee je de representatieve politiek kunt temperen.

Maar we hebben ook politieke partijen nodig, we hebben insiders nodig die de doelen van de buitenstaanders verwezenlijken. We moeten wel een stapje terug zetten, en nadenken over wat we aan het doen zijn. Want als we alleen maar oude ideeën opwarmen, dan komen we er niet. We moeten iets doen wat hoort bij deze tijd, en wat aansluit bij de behoeften van deze tijd. Dan wordt het boeiend en spannend en nieuw, en dan ga je de verbeelding prikkelen van jonge mensen. En de klimaatcrisis is daar noodgedwongen een centraal onderwerp in. Zonder een bewoonbare planeet hebben we niets, dan vergaan al onze andere doelen tot stof.’ •

tekst Anne-Marie Mineur
foto's Wiebe Kiestra

LINKSVOOR **'TIJD OM OPNIEUW LID TE WORDEN!'**

Afgelopen najaar was er 'veel' voor de tachtigjarige Amsterdammer Johan Hobo om opnieuw lid te worden van SP: 'Het verkwanselen van de pensioenen bijvoorbeeld, en de grote energiebedrijven die miljarden winst maken en daar nog mee weg komen ook. De SP is de enige partij die daar duidelijke standpunten over heeft.'

Zoek online naar Johan Hobo en je komt meteen uit bij film *De Lift* en tv-serie *Medisch Centrum West* waarin hij rollen speelde. Met meer voldoening kijkt hij echter terug op de vele theaterproducties waar hij bij betrokken was. Johan was een van de oprichters van theatergroep *Wederzijds*, die hielp het gezapige jeugdtonaal van die tijd om te vormen tot maatschappijkritischer en creatiever jeugdtheater. 'We speelden op scholen en ook wel bij bedrijven waar gestaakt werd met een duidelijke boodschap. Door de NRC zijn we ooit neergezet als links agitatie-theater. Daar waren we best trots op.'

› **Vormingstheater is iets van de jaren zestig en zeventig. Wat ben je daarna gaan doen?**

'Het vormingstheater was inderdaad niet meer zo nodig als aparte vorm. Samen met mijn vrouw heb ik toen in 1976 theatergroep *Hobo* opgericht waarmee we tot 2002 jeugdtheater maakten. We traden in heel Nederland en Vlaanderen op met theater over allerlei onderwerpen die dicht bij de belevingswereld van kinderen liggen. We gingen eerst naar scholen toe om in gesprek te gaan met leerlingen en schreven daarna

de stukken. Spelen voor kinderen is mooi. Ze houden het niet stil, maar komen het zeggen als ze vinden dat het niet klopt wat je vertelt.'

› **Heb je in al die jaren nog bijzondere dingen meegemaakt?**

'Een opvallend moment was dat ik, als republikein nog wel, bij de opening van de schouwburg in Amstelveen samen met koningin Juliana op het toneel stond. We deden een 'speelmee-voorstelling' en vroegen de burgemeester en de koningin om mee te doen. De burgemeester weigerde, maar Juliana kwam meteen het toneel op. Na afloop heb ik nog een leuk gesprek met haar gehad. Waarna de *Privé* kopte: De acteur die verliefd werd op de koningin.'

› **Nog een hartenkreet?**

'Ik ben bang dat bij een nieuwe bezuinigingsronde de cultuursector de zoveelste grote klap krijgt. Dat mag echt niet gebeuren. Er gaat nog geen 2,5 procent van de rijksbegroting naar cultuur. Ook cultuureducatie vind ik heel belangrijk. Die draagt bij aan de vorming van een eigen identiteit en stimuleert een creatieve, onderzoekende houding waarvan je een leven lang profiteert.' •

tekst Peter Verschuren
foto Karen Veldkamp

DE SP IN 1975

VOORKOMEN IS BETER

Het kapitalisme maakt mensen ziek. Dat merkten SP'ers die samen met werknemers actie voerden tegen het gebruik van giftige stoffen op het werk, of met bewoners in actie kwamen tegen giflozingen in de buurt. Gezondheid en de sociale strijd lagen voor de SP in elkaars verlengde. Daarom kreeg de zorg in de partij volop aandacht. In 1975 leidde dat tot twee bijzondere initiatieven: de oprichting van Vereniging Voorkomen is Beter (VVIB) en de bouw van Ons Medisch Centrum. Zelfs geheime dienst BVD was onder de indruk en schreef dat de acties 'weer de grote inzet en het idealisme van de SP-leden' lieten zien.

IN MAART 1975 was de SP in Oss landelijk nieuws, toen de partij een eigen gezondheidscentrum opende: Ons Medisch Centrum. Anneke de Langen en Paul Pollmann werden de eerste 'rode dokters' (later volgde o.a. Henk van Gerven), die lieten zien hoe de zorg beter kan. Deze dokters in loondienst hadden meer tijd en aandacht voor patiënten, vooral voor de omstandigheden waarin de mensen leefden. Woningen en werkomstandigheden kregen meer prioriteit dan kosten en het gebruik van medicijnen. Deze 'rode dokters' hoorden op het spreekuur de verhalen van de Ossenaren, die de partij weer kon gebruiken in de politiek.

Impotentie en borstvorming

Zo waren er mannen die last kregen van impotentie en van borstvorming, omdat zij in dienst waren bij Organon. Ze werkten daar op de afdeling waar de pil werd gemaakt. Daar werden ze blootgesteld aan gevaarlijke stoffen. Dit soort klachten van patiënten van Ons Medisch Centrum waren voor de SP reden om samen met de werknemers onderzoek te doen en acties te voeren. In 1979 leidde dat tot een strijd tegen toeleveringsbedrijf Diosynth, een dochterbedrijf van Akzo Nobel. Een jarenlang gevecht, waarbij ook bewoners rond de fabriek werden betrokken. Tot in 1988 Diosynth de strijd opgaf en het bedrijf gedwongen werd het roer helemaal om te gooien.

Later kwamen nog medische centra in Nijmegen (1978) en in Zoetermeer (1981). In september 1975 startte ook Vereniging Voorkomen is Beter (VVIB), een massaorganisatie voor een betere zorg. Daarmee vroeg de SP al heel vroeg aandacht voor de sociaaleconomische gezondheidsverschillen en vooral voor de preventieve gezondheidszorg. Centraal actiepoint was een jaarlijkse gezondheidstest voor iedere Nederlander, om ziekten eerder op te sporen en erger te voorkomen. Leden gingen onder meer de deuren langs

Je bloeddruk laten meten in Oss in 1975, een goede manier om leden te maken voor de Vereniging Voorkomen Is Beter.

om urinetesten uit te delen, zodat mensen zelf een test konden doen. Een praktische actie die kon rekenen op steun.

Idealisme en inzet

Na twee jaar had de VVIB zo'n 300.000 betalende leden, die ook door de SP gemaakte bladen ontvingen (zoals VIBvisie). Met deze acties van Voorkomen is Beter wist de SP mensen te bereiken die aanvankelijk helemaal niet geïnteresseerd waren in de politiek en nu zagen hoe activisme een verschil kon maken. Overal in het land werden bijeenkomsten belegd, waar ook de SP-dokters hun ideeën over een betere zorg konden vertellen. De VVIB trok volop de aandacht, ook van de BVD, die in de verslagen positief was over de club. Volgens de geheime dienst combineerde deze het idealisme van de SP met veel inzet.

De 'rode dokters' van de SP waren actief in hun praktijk, in de VVIB en ook in acties, onder meer in de strijd van de SP tegen asbestvergiftiging. Onze dokters lieten ook van zich horen in de Tribune, waar vanaf 1975 medische adviezen werden gegeven. 'Te veel medicijn is ook niet goed', was de eerste bijdrage van Anneke de Langen en Paul Pollmann in 'De Tribune Medies'. Sindsdien is de zorg een bepalend onderwerp gebleven voor de SP, met woordvoerders als Agnes Kant en Lilian Marijnissen. Een politiek die steeds is gevoerd samen met de mensen in de zorg, zoals recent het initiatief voor een Nationaal ZorgFonds. •

tekst Ronald van Raak
foto archief SP

Door een nieuw systeem in Zwolle gaan eenpersoons-
huishoudens in 2023 na hun eerste vuilniszak al
meer betalen dan in het afgelopen jaar. De SP bracht
die eerste gratis gouden zak naar het gemeentehuis
om te waarschuwen voor de verwachte overlast door
afvaldumping door dit nieuwe systeem. Ook openden
ze een meldpunt afval voor de Zwollenaren.

Het gaat goed met de Nederlandsche Spoorwegen, althans vanuit
de visie van het kabinet Lubbers 3. Sinds de Kamer in 1993 besloot
het bedrijf te privatiseren en 4800 medewerkers te ontslaan is het
eigen vermogen van de NS is flink gegroeid. Zijn we massaal het
openbaar vervoer gaan bestormen, omdat de kwaliteit is verbeterd
en de kaartjes goedkoper zijn geworden? Nee. Tegen de huidige
inkomensongelijkheid en milieuproblemen hadden niet alleen de
SP en GroenLinks moeten tegenstemmen.

Verschillende commerciële bedrijven azen op concessies op het
spoor. Daar hebben wij in de regio ervaring mee. De prijzen zijn hoog
gebleven en de kwaliteit is ver onder de maat. De goedkope bussen uit
China staan regelmatig met pech naast of op de weg. Personeel wordt
slecht betaald en vertrekt. Mijn dochters staan net iets te vaak voor
niets te wachten, aangezien de bus overvol is en doorrijdt. Hopelijk
kan de SP-fractie verdere commercialisering van het openbaar vervoer
tegenhouden.

Hans Alberts,
Nieuwleusen

DOORLOPENDE MACHTINGING BON OM LID TE WORDEN

naam : Socialistische Partij (SP)
adres : Snouckaertlaan 70
postcode : 3811 MB woonplaats: Amersfoort
land : Nederland incassant ID: NL86ZZ403462460000
kenmerk : machtinging (in te vullen door SP):
reden : betaling contributie

Door ondertekening van dit formulier geeft u toestemming aan de SP om doorlopende incasso-opdrachten te sturen
naar uw bank om een bedrag van uw rekening af te schrijven wegens contributie en aan uw bank om doorlopend
een bedrag van uw rekening af te schrijven overeenkomstig de opdracht van de SP. Als u het niet eens bent met deze
afschrijving kunt u deze laten terugboeken. Neem hiervoor binnen 8 weken na afschrijving contact op met uw bank.
Vraag uw bank naar de voorwaarden.

**Ja, ik word lid van de SP. Ik ontvang een welkomsgeschenk en bovendien krijg ik elke maand het nieuws-
en opinieblad De Tribune in de bus. Ik kies voor de volgende kwartaalbijdrage:**

€ 5,00 (minimum) € 7,50 € 10,00 € 12,50 € 15,00 anders: € _____

naam : _____
roepnaam : _____ voorletters: _____ m/v _____
adres + huisnr : _____
postcode : _____ woonplaats: _____
land : _____ geboortedatum: _____
email : _____
telefoon : _____ mobiel: _____
IBAN (rekeningnr.) : _____ bank Identificatie (BIC) * : _____
plaats en datum : _____ * geen verplicht veld bij Nederlands IBAN (rekeningnr.)
handtekening : _____

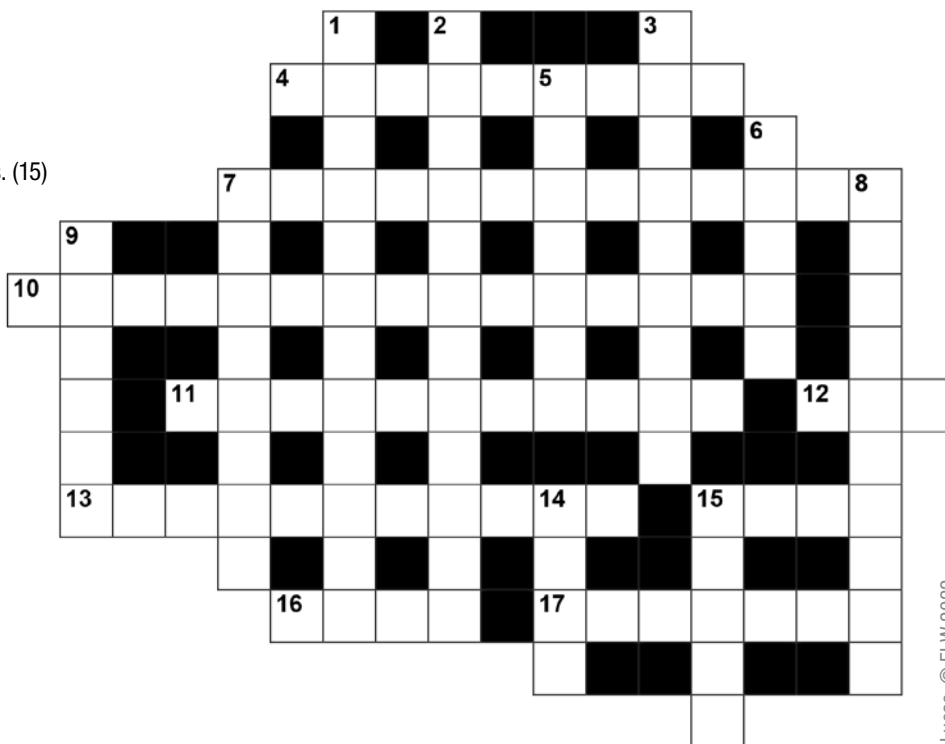
CRYPTOGRAM

Horizontaal

- 4 Grot van tegenstanders Ali Baba klinkt leeg. (9)
- 7 Blaft bij onraad op radio, tv, en internet. (13)
- 10 (kleine) Pumps gekregen van de Sint, in je pumps. (15)
- 11 De toestand van de (overheids-)loonlijst. (11)
- 12 Alle aangesloten personen komen bij elkaar in omgegooid toetje. (3, afk.)
- 13 Bladzijde met louter graven en hertogen. (11)
- 15 Een grof vod. (4)
- 16 Cijfers duiden op een win-winsituatie. (4 en 2,2)
- 17 Gezellig op stap? Ach, dat dooft. (7)

Verticaal

- 1 Berichten (van gene zijde?) over wat te halen in de supermarkt. (12)
- 2 Overleggen over hoe het overleg kan lukken. (12)
- 3 In deze vorm is het gesproken woord populair. (9)
- 5 Ferm in de file. (7 en 3,4)
- 6 Overledenen? Die zijn moordend! (5)
- 7 Bij het overhandigen moet je soepel buigen. (8)
- 8 Ononderbroken aan de wandel. (10)
- 9 De tongval wordt erdoor benadrukt. (6)
- 14 Man is verward geraakt door deze borrel. (4)
- 15 Jokten over de chemische behandeling. (5)

Henry en Lucas, © FLW 2022

IMAGINAIRE WOORDENLIJST

Opricht: de bedoeling is een zo spitsvondig, interessant of verrassend mogelijke betekenis te vinden voor de 20 – goeddeels onbestaande - woorden onder 'Opgaven'. De meest originele inzendingen worden door de redactie als winnaar bestempeld.

Voorbeeld: Buitenees – Verdwaalde Hagenaar.

Opgaven

1) Wapzwan	6) Plusklusbus	11) Gazprotest	16) Maanschalkje
2) Robotoxisch	7) (Onbe-)nuldenker	12) Muisklikpacifisme	17) Vredesontgoochling
3) Bicynisch	8) Miniaturaliseren	13) K-anon	18) Duistersnuister
4) Behangroepbejaarde	9) Catch Covid 22	14) Akropalyps	19) Trumpvrije Week
5) Autobiografie	10) Techzeum	15) Permasmelt	20) Premeritus

OPLOSSING DECEMBER - REURING IN DE RUIMTE

Horizontaal

5) Spoetnikcrisis 7) Gaia 9) Vlam 10) Michaël 12) Sleutelgat (-11) 13) Licht.

Verticaal

1) Fruitvliegen 2) SDI (Strategic Defense Initiative 3) Vela 4) Filament 6) Phaser 8) Aarde 10) McClain 11) Lucht.

Oplossing Ruimtefeiten

A) Apollo 11 C) MIR E) NASA G) Kármánlijn I) Hubble K) Tiangong M) Hitteschild.

Totaaloplossing Duogram 2022

OERKNALTHEORIE

De winnaar van de decemberpuzzel 2022 is Pim Schellen uit Oss.

Stuur uw oplossing van een puzzel naar keuze vóór 25 januari naar de puzzelredactie van de Tribune; Snouckaertlaan 70, 3811 MB Amersfoort of tribunepuzzel@sp.nl Vergeet u niet uw naam en adres te vermelden? Onder de inzenders van een goede oplossing wordt een gesigneerd boek verlost uit de SP-boekenstal.

MEDEMENSELIJKHEID ANNO 2023

Elke vrijdag delen ruim twintig vrijwilligers van de stichting Flora Buurthulp voedselpakketten uit aan hulpbehoevende bewoners van Amsterdam Noord. De rij bij het uitgiftepunt laat de vele gezichten zien van armoede in het Nederland van vandaag zien: ouderen, kinderen, maar ook mensen met een baan. Voor de jaarwisseling kwam Lilian Marijnissen Esmeralda, de drijvende kracht achter het voedselinitiatief, een handje helpen met het gereed maken van de pakketten.

Veel mensen wilden hun verhaal aan de SP-leider kwijt. 'Een dame zei het treffend: de menselijkheid zit tegenwoordig niet meer in de overheid, niet meer in de systemen, alleen nog in de mensen', twitterde Marijnissen naar aanleiding van haar bezoek. Kortom: de strijd voor menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit is anno 2023 harder nodig dan ooit. •

foto Joshua Versijde